

**СТАНОВИЩЕ
ПРАВОНАХИСНИКІВ
НА ПІДКОНТРОЛЬНИХ
УРЯДУ ТЕРИТОРІЯХ
УКРАЇНИ: три роки після
Євромайдану**

ЦЕНТР ІНФОРМАЦІЇ
ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

УДК 342.766.03(477)

ПЗ1

ПЗ1 Становище правозахисників на підконтрольних уряду територіях України: три роки після Євромайдану / Т. Печончик, Л. Янкіна / Центр інформації про права людини; під заг. ред. Т. Печончик. – Київ, 2017. – 52 с.

ISBN 978-966-2403-15-2

У цій доповіді викладені аналіз ситуації і опис випадків перешкоджання роботі правозахисників та активістів, які діють на захист суспільних інтересів, на підконтрольній уряду території України протягом трьох років після Євромайдану (березень 2014 – березень 2017 року). Зокрема, у публікації міститься опис змін до законодавства, які негативно вплинули на свободу об'єднань та свободу пересування правозахисників, практики реалізації свободи мирних зібрань, а також кримінального та адміністративного переслідування правозахисників та активістів, які діють на захист суспільних інтересів, погроз, випадків фізичного насильства (включаючи вбивства, побиття і пошкодження майна), стеження і дискредитаційних кампаній. Доповідь розрахована на представників органів державної влади, міжнародних та міжурядових організацій, журналістів, правозахисників і громадських активістів.

УДК 342.766.03(477)

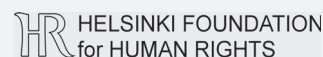
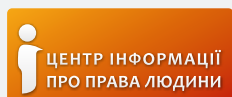
Автори доповіді – Тетяна Печончик та Людмила Янкіна.

Коректура – Лілія Куліковська.

Верстка – Павло Резников.

Використані фото Центру інформації про права людини, Гей-Альянс Україна, Соціальний рух, інтернет-видань Каменярі.Info, Громадське ТБ, Радіо Свобода, Власівка, Телеграф, Акцент, Громада Припіння, Романа Бочкали, Ірини Федорів, Олександри Матвійчук, Наталії Воронкової, а також ілюстрації, надані потерпілими активістами.

Увага: ця публікація містить натуралістичні зображення жертв насильства, які можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Доповідь підготовлена Центром інформації про права людини в рамках регіонального проекту Нідерландського Гельсінського Комітету та Гельсінського Фонду з Прав Людини (Польща) «Підтримка правозахисників на пострадянському просторі» за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Королівства Нідерланди.

Зміст

ВСТУП	3
ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ	5
РЕЗЮМЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
ОПИС ОКРЕМИХ СИТУАЦІЙ	10
СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ	10
Загроза втрати статусу неприбутковості	10
Е-декларування для антикорупційних активістів	11
СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ	13
Ускладнення доступу іноземних правозахисників до Криму	13
СВОБОДА МИРНИХ ЗІБРАНЬ	16
Заборона фестивалю «Одеса Прайд»	16
Заборона Фестивалю рівності у Львові	16
Заборона Маршу рівності в Одесі	17
ВБИВСТВА	17
Викрадення і вбивство Володимира Марцишевського у Києві	17
Вбивство Юрія Ігнатенка на Київщині	18
Вбивство Віталія Ващенка у Кременці	19
ПОГРОЗИ ТА ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА	20
ЛГБТ-спільнота, феміністки	20
Напад на Марш рівності у Києві	20
Напад на офіс Queer Home Кривбас у Кривому Розі	21
Напади на Ніка Картера у Києві	21
Напад на Кирила Боделана в Одесі	22
Напад на активістів Феміністичного маршу у Києві (2016 рік)	22
Напад на Фестиваль рівності у Львові	23
Зрив ЛГБТ-кінопоказу у Чернівцях	24
Зрив кінопоказу про Марш рівності у Кременчуці	24
Погрози організаторам Маршу рівності у Києві	25
Напад на Івана Панова у Коростишеві	25
Напад на Феміністичний марш у Києві (2017 рік)	26
Напад на акцію, присвячену гендерній рівності, в Ужгороді	26
Активісти, що виступають проти корупції та організованої злочинності	27
Напад на Олександра Кулібабчука у Бучі	27
Підпал гаража Сергія Хнікіна у Марганці	28
Напад на Романа Лихачова у Харкові	28
Напад на Лесю Петрик-Єльнікову у Коцюбинському	29

Активісти, що виступають на захист екологічних і земельних прав	29
Напад на Олександра Ніколайчука в Олевську	29
Серія нападів на Віктора Бархоленка у Бучі	30
Напад на Валентину Макарову у Києві	32
Напади на Євгена Мельничука та Вадима Маштабея в Ірпені	33
Напад на Ірину Грищенко в Ірпені	34
Напади на Михайла Берчука у Власівці	35
Волонтери, які допомагають військовим та постраждалим у ході збройного конфлікту	36
Напад на офіс організації «Народний погляд» у Києві	36
Спроба підпалу і вибух в офісі «Волонтерської сотні» в Одесі	36
Напад на «Станцію Харків»	37
Напад на офіс «Волонтерської сотні» у Києві	37
Адвокати, юристи	38
Підпал офісу Адвокатського об'єднання «Безпалый та партнери» у Києві	38
Підпал автомобіля Олександра Дядюка у Києві	39
Напад на Андрія Вербу у Дніпрі	39
ПОРУШЕННЯ ПРИВАТНОСТІ ТА СТЕЖЕННЯ	40
Стеження за Інною Біленко	40
Стеження за Віталієм Шабуніним	41
ДИСКРЕДИТАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ	42
Кампанії проти антикорупційних активістів	42
Дискредитація активістів, які відвідували непідконтрольну частину Донбасу	43
КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	45
Справи Дмитра Шерембея та «Пацієнтів України»	45
Справа Віталія Шабуніна і Центру протидії корупції	46
Справа захисників озера Качине	47
Справа Олега Веремієнка	48
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ	49
Справа Максима Корнієнка	49
ІНШІ ВИПАДКИ	50
Перешкоджання роботі правозахисників на адміністративному кордоні з Кримом	50
Перешкоджання на лінії розмежування на Донбасі	50
РЕКОМЕНДАЦІЇ	52

Вступ

Ця доповідь містить опис випадків переслідування та перешкоджання роботі правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, на підконтрольних уряду України територіях (крім окупованого Криму та частини Донбасу)¹, які відбулися після Євромайдану протягом трьох останніх років (березень 2014 – березень 2017 року), а також законодавчого поля, у якому працюють правозахисники, і практики застосування законодавства.

Право захищати права людини (право бути правозахисником) – це загальновизнане право, що впливає із закріплених у міжнародних документах прав людини, які Україна зобов'язалася поважати, захищати і забезпечувати по відношенню до всіх осіб, які перебувають на її території і під її юрисдикцією.

Услід за Декларацією ООН про правозахисників², виходимо з того, що кожен має право *«індивідуально і спільно з іншими заохочувати та прагнути захищати і забезпечувати права людини і основні свободи»* на місцевому, національному і міжнародному рівнях.

Правозахисники визнають універсальність прав людини для всіх без будь-якої різниці і захищають права людини мирними, ненасильницькими засобами і способами та виступають на захист громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав. Слідом за Резолюцією Ради ООН з прав людини³, у фокусі уваги тримаємо також і тих активістів, які займаються екологічними і земельними правами, питаннями корпоративної відповідальності, а також тих, які займаються питаннями підви-

щення прозорості та підзвітності і виявляють випадки корупції та застосування насильства з вини держави, комерційних структур та недержавних суб'єктів.

Інформація, представлена у цій доповіді, не містить опису та аналізу випадків щодо порушення прав журналістів, а також політичних діячів, державних чиновників та представників органів місцевого самоврядування, обмежуючись правозахисниками та громадськими активістами, які діють ненасильницькими методами на захист суспільних інтересів. Інформація про напади та перешкоджання діяльності адвокатів та юристів подана у тих випадках, коли мотивом їхнього переслідування була професійна діяльність на захист прав людини.

Доповідь містить опис більше 50 випадків перешкоджання діяльності правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, що трапилися на підконтрольній уряду України території протягом трьох років після Євромайдану (березень 2014 – березень 2017 року), включаючи законодавчі обмеження у сфері свободи об'єднань і свободи пересування, практики реалізації свободи мирних зібрань, застосування фізичного насильства (вбивства, побиття), пошкодження майна, кримінальне та адміністративне переслідування, погрози, стеження, дискредитаційні кампанії та інші види тиску.

Включений до доповіді перелік випадків перешкоджання діяльності правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів, не є вичерпним⁴, однак він свідчить про загальну атмосферу, в якій в Україні доводиться працювати акторам громадянського суспільства та професійної спільноти, що захищає права людини. Метою доповіді є не стільки вичерпний аналіз окремих випадків,

¹ До доповіді включені ситуації із доступом правозахисників до непідконтрольної частини Донбасу та окупованого Криму з українського боку лінії розмежування / адміністративного кордону.

² Декларація ООН про правозахисників (Декларація про право та обов'язки окремих осіб, груп і органів суспільства заохочувати і захищати загально-визнані права людини та основні свободи). 1998. Стаття 1. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/defender.shtml

³ Резолюція 31/32 «Захист правозахисників, які займаються економічними, соціальними та культурними Правами», прийнята Радою з прав людини 24 березня 2016 року. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/083/23/PDF/G1608323.pdf?OpenElement>

⁴ Окремо зауважимо, що не всі випадки переслідування і тиску на правозахисників, що були здійснені за аналізований період часу, є публічними з метою безпеки постраждалих, або через те, що самі постраждалі не зверталися до ЗМІ та правоохоронних органів, через недовіру та страх погіршення ситуації.

скільки висвітлення та аналіз середовища для роботи правозахисників протягом трьох останніх років на підконтрольних уряду територіях України, а також виокремлення та узагальнення певних тенденцій.

Доповідь базується на використанні верифікованих із кількох джерел первинних (показання жертв та свідків) і вторинних даних, інформації з офіційних ресурсів, ЗМІ та інших відкритих джерел.

Активна участь індивідів, груп, організацій та інститутів у захисті прав людини має вирішальне

значення, адже громадянське суспільство, крім іншого, допомагає державам у повному обсязі забезпечувати дотримання їхніх зобов'язань у сфері дотримання прав людини, основних свобод, а також принципів демократії і верховенства права. Отже, правозахисники виконують важливі і законні функції у демократичних суспільствах. Державна влада повинна відкрито визнати важливу і законну роль правозахисників, не перешкоджати, а навпаки – сприяти їхній діяльності, а також ефективно розслідувати усі випадки погроз, нападів, залякування, репресій чи будь-яких інших видів переслідування правозахисників.

Головні висновки

Незважаючи на реформи та рух України в європейському напрямку, атмосфера для роботи правозахисників та активістів, що діють на захист суспільних інтересів, на підконтрольних уряду територіях України залишається несприятливою.

Протягом трьох після Євромайдану зафіксовано ряд випадків кримінального та адміністративного переслідування правозахисників та громадських активістів, погроз, фізичного насильства (включаючи вбивства, побиття і пошкодження майна), стеження і дискредитаційних кампаній.

Від різних видів переслідування найбільше потерпали такі групи: ЛГБТ-активісти та активістки феміністичних рухів; активісти, що виступають проти корупції та організованої злочинності; активісти, що виступають на захист екологічних і земельних прав; адвокати, які ведуть професійну діяльність з захисту прав людини; волонтери, які допомагають військовим та постраждалим у ході збройного конфлікту, а також активісти, чия діяльність пов'язана з конфліктом на Донбасі.

Влада прийняла ряд змін до законодавства, які негативно вплинули на свободу об'єднань (у випадку активістів та організацій, що борються з корупцією), обмежили свободу пересування (у випадку іноземних правозахисників та міжнародних місій, що працюють в окупованому Криму), зафіксовані проблеми із реалізацією свободи мирних зібрань (у випадку ЛГБТ-активістів).

Задokumentовані випадки перешкоджання діяльності правозахисників та активістів, які ді-

ють на захист суспільних інтересів, свідчать про те, що навіть за відсутності авторитарної влади та системної практики репресій, спрямованих на громадянське суспільство, його актори в Україні перебувають у вразливому становищі через корупцію, неефективність правоохоронної та судової системи, роками вкорінювану систему безкарності, що провокує нові злочини, а також загальне погіршення криміногенної ситуації в країні у зв'язку зі збройним конфліктом у країні.

Разом із тим опір влади проведенню реформ, за які виходили мільйони українців під час Євромайдану (у першу чергу реформи судів, поліції, прокуратури і антикорупційної реформи), штовхає її на шлях утисків правозахисників та активістів, які діють на захист суспільних інтересів. Запровадження електронного декларування, дискредитаційні кампанії проти антикорупційних активістів та відкриття сфабрикованих кримінальних справ є тривожними сигналами, що свідчать про початок вибудовування системної стратегії, спрямованої на утиски громадянського суспільства.

Без проведення швидких і дієвих реформ, ефективного розслідування усіх випадків переслідування та нападів на правозахисників і громадських активістів, а також припинення ганебної практики дискредитації громадянського суспільства українська влада остаточно втратить підтримку і можливість опиратися на нього як на партнера, що у свою чергу стане перешкодою для тектонічних і незворотних перетворень України в демократичну європейську країну, яка захищає права людини і поважає верховенство права.

Резюме дослідження

Під час Євромайдану, намагаючись придушити протестні настрої, очолювана екс-президентом Віктором Януковичем влада спробувала здійснити масштабний наступ на громадянське суспільство. 16 січня 2014 року Верховна Рада України із грубим порушенням регламенту і законодавчої процедури прийняла пакет законів, які увійшли в історію як «диктаторські закони 16 січня». Ці законодавчі акти обмежували права громадян, надавали органам державної влади більшу свободу дій у сфері покарання учасників акцій протесту і мали на меті криміналізувати опозицію та громадянське суспільство⁵. Пізніше ці закони були скасовані Верховною Радою і втратили свою чинність.

Після втечі Віктора Януковича до Росії в Україні була обрана нова влада, яка декларує демократичні цінності та проєвропейський вектор.

Загалом в Україні діє достатньо простий процес реєстрації та створення громадських організацій, уряд не має широких повноважень для скасування їхньої реєстрації і не відомі випадки незаконного або безпідставного розпуску громадських організацій. У той самий час проблеми із реалізацією **свободи об'єднань** продовжують існувати через неефективне дотримання чинного законодавства та законодавчі нововведення, що не виправдано ускладнюють та обмежують роботу правозахисників та громадських активістів, які діють на захист суспільних інтересів.

13 серпня 2015 року набули чинності нові зміни до Податкового кодексу України. Всі неприбуткові організації до 1 липня 2017 року повинні привести свої статuti у відповідність до цих змін та отримати нові коди неприбутковості. Багато організацій громадянського суспільства, у тому числі правозахисні, зіштовхнулися із труднощами, коли пробували перереєструвати свої статuti на змінити

їх відповідно до вимог нового законодавства. Бюрократичні перешкоди, черги, незрозумілість процедури, неоднаковість трактування законодавчих норм різними реєстраторами, затягування термінів розгляду, факти корупції стали перепонами для багатьох організацій громадянського суспільства, які намагалися адаптуватися до нових вимог. Ризик втрати статусу неприбутковості при цьому підірвав інституційну спроможність багатьох неурядових організацій, особливо невеликих чи регіональних НУО, які не мали в штаті кваліфікованих юристів чи коштів для їх залучення.

23 березня 2017 року Верховна Рада України ухвалила законопроект №6172, яким передбачається внесення змін та доповнень до Закону України «Про протидію корупції». Зокрема, обов'язок подавати публічні електронні декларації про майновий стан (е-декларації), які раніше публікували найвищі посадові особи держави, народні депутати, державні службовці і судді, тепер поширюється на активістів, які борються з корупцією. Такі законодавчі норми є втручанням у свободу асоціацій і створюють тиск на громадські об'єднання з тим, аби ускладнити або унеможливити їхню діяльність, зокрема, спрямовану на подолання корупції. Його положення порушують принцип правової визначеності, адже зазначені в ньому терміни є розмитими. Через таку невизначеність цей закон ризикує стати інструментом для довільного та вибіркового застосування, що, власне, і створює плідний ґрунт для корупції. Закон також поширює обов'язок декларування не тільки на представників неурядових організацій, які протидіють корупції, але й на суб'єктів, які з ними співпрацюють. За цих умов, щоб надати послуги «антикорупційній громадській організації», співробітники постачальника повинні будуть заповнити е-декларації. Відповідно, громадським організаціям буде набагато важче отримувати базові послуги, які наразі доступні всім іншим компаніям та установам. Нарешті закон має стримуючий, охолоджуючий ефект для громадянського су-

⁵ Юридичний висновок ЦППР щодо «законів» від 16 січня 2014 року. URL: <http://helsinki.org.ua/publications/yurydychnyj-vysnovok-tsppr-schodo-zakoniv-vid-16-sichnya-2014-roku>

спільства у сфері протидії корупції, оскільки займатись протидією корупції стане складніше і це зменшить інтерес активних громадян до цієї сфери.

У сфері **свободи пересування** український уряд обмежив доступ іноземних правозахисників та міжнародних правозахисних місії до Криму, прийнявши постанову №367 «Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» від 4 червня 2015 року. До внесення змін до цього порядку постановою №722 від 16 вересня 2015 року протягом трьох місяців правозахисники, які не є громадянами України, узагалі були позбавлені будь-якої можливості поїхати до Криму, не порушуючи при цьому українське законодавство. Це стало однією з причин призупинки роботи Кримської польової місії з прав людини – єдиної постійно діючої міжнародної моніторингової ініціативи в Криму, яка працювала на окупованому півострові з 5 березня 2014 року. Навіть після внесення змін існуюча процедура видачі спеціальних дозволів на в'їзд до Криму для іноземних громадян є невинувато затягнутою, складною і бюрократичною. Відомі випадки, коли іноземні правозахисники, які звертаються за отриманням спеціального дозволу на в'їзд до Криму, отримують відмови від Державної міграційної служби (наприклад, громадянин РФ Дмитро Макаров). Крім того, російські адвокати позбавлені можливості здійснювати роботу із захисту прав українських громадян у кримських судах, не порушуючи українське законодавство, оскільки адвокатської діяльності не наведено у закритому переліку підстав, за якими український уряд може видати іноземцю спеціальний дозвіл на в'їзд до Криму.

Окремо варто згадати про практичні перепони у реалізації свободи пересування, зокрема перешкоджання роботі правозахисників на лінії розмежування на Донбасі, а також на адміністративному кордоні між материковою Україною та окупованим Кримом, коли можливості правозахисників здійснювати діяльність на підконтрольній Україні території незаконно обмежувалися з боку Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, а також добровольчих батальйонів.

Існують проблеми у реалізації **свободи мирних зібрань** для організацій та активістів, які займаються захистом прав ЛГБТ-спільноти. У переважній більшості випадків вони не могли реалізувати своє право на мирні зібрання через судові заборони та позицію місцевої влади, а також правоохоронних органів. Так, у серпні 2015 року та у серпні 2016 року Одеський окружний адміністративний суд двічі забороняв ЛГБТ-активістам проводити Марші рівності в Одесі, а у березні 2016 року Львівський окружний адміністративний суд заборонив проведення Фестивалю рівності у Львові. Остання заборона згодом, у червні 2016 року, була визнана незаконною в апеляційному суді. Також організатори цих акцій та фестивалів зіштовхувалися з випадками **дискримінації**, адже готелі і публічні простори відмовлялися надавати їм приміщення для поселення гостей і проведення заходів.

Три роки після Євромайдану характеризувалися хвилею **погроз та фізичного насильства** по відношенню до правозахисників, адвокатів та активістів, які діють на захист суспільних інтересів, включаючи вбивства, побиття, пошкодження майна (підпали офісів, автомобілів тощо).

Від погроз та фізичного насильства найбільше потерпали представники таких п'яти груп⁶:

- 1) **ЛГБТ-активісти та представниці феміністичних рухів** (напади на офіс Queer Home Кривбас, Ніка Картера, Кирила Боделана, Івана Панова, напад на Фестиваль рівності у Львові, Феміністичні марші у Києві, зрив ЛГБТ-кінопоказів у Чернівцях і у Кременчуці, напад на акцію, присвячену гендерній рівності, в Ужгороді, погрози організаторам Маршу рівності у Києві);
- 2) **активісти, що виступають проти корупції та організованої злочинності** (вбивство Віталія Ващенко, напади на Олександра Кулібачука, Сергія Хникіна, Романа Лихачова, Лесю Петрик-Єльнікову);
- 3) **активісти, що виступають на захист екологічних і земельних прав** (напади на Олександра Ніколайчука, Віктора Бархолєнка,

⁶ Цей поділ є певною мірою умовним, оскільки часто провести межу між окремими групами активістів складно, бо, наприклад, активісти, які виступають на захист екологічних і земельних прав, часто викривають також корупційні схеми, що стоять за порушенням цих прав тощо.

Валентину Макарову, Євгена Мельничука та Вадима Маштабея, Ірину Грищенко, Михайла Берчука);

- 4) **волонтери, які допомагають військовим та постраждалим у ході збройного конфлікту** (спроба підпалу і вибух в офісі «Волонтерської сотні» в Одесі, напад на «Станцію Харків» і на офіс «Волонтерської сотні» у Києві);
- 5) **адвокати**, які постраждали через свою професійну діяльність з захисту прав людини (вбивство Юрія Ігнатенка, підпал офісу Адвокатського об'єднання «Безпалый та партнери», напад та Андрія Вербу, підпал автомобіля Олександра Дядюка).

Спільною рисою для переважної більшості цих випадків є відсутність ефективного розслідування з боку правоохоронних органів та тотальна безкарність злочинців. У ряді випадків поліція не стала порушувати кримінальні справи або неправильно кваліфікувала напади (наприклад, занижуючи тяжкість нанесених тілесних ушкоджень або не вбачаючи в нападах гомофобного мотиву і трактуючи їх як «хуліганство»). В інших випадках постраждали самі не зверталися до правоохоронних органів через побоювання за власну безпеку або зневіру у притягненні винних до відповідальності.

Хто б не стояв за нападами на правозахисників та активістів – радикальні націоналістичні або проросійські угруповання, представники окремих добровольчих батальйонів, найнятий місцевою владою або забудовниками криміналітет, представники окремих політичних сил тощо, – у переважній більшості випадків вони не були покарані. Лише в поодиноких ситуаціях правоохоронні органи спромоглися провести ефективне розслідування, встановити особи підозрюваних та передати справу до суду (наприклад, вбивство адвоката Юрія Ігнатенка). Утім, навіть у випадках, де слідство визначило особи нападників, замовники цих злочинів не були встановлені (наприклад, вбивство Віталія Ващенка, побиття Олександра Ніколайчука).

Така атмосфера тотальної безкарності заохочувала нападників до вчинення повторних злочинів. Ряд правозахисників, адвокатів та активіс-

тів зазнали цілої серії нападів (наприклад, Нік Картер, Віктор Бархоленко, Михайло Берчук), причому наступні атаки відбувалися на фоні відсутності ефективного розслідування попередніх нападів.

Крім того, зафіксований ряд випадків **порушення приватності і стеження** за активістами, які протистоять корупції (наприклад, випадки Інни Біленко, Віталія Шабуніна).

Матеріали, здобуті внаслідок стеження, у деяких випадках пізніше використовувалися для публічної дискредитації антикорупційних активістів. **Дискредитаційні кампанії** проти активістів, які борються з корупцією, мали ознаки системності та супроводжувалися численними негативними публікаціями у ЗМІ із сумнівною репутацією, а також вони активно розгорталися в інтернеті та у соціальних мережах. Об'єктами цих дискредитаційних кампаній ставали, зокрема, представники Центру протидії корупції, Transparency International, а також ряду організацій, що виступають за реформу системи охорони здоров'я і усунення корупційної складової з системи державних закупівель медичних препаратів (Пацієнти України, Всеукраїнська мережа людей, які живуть із ВІЛ).

Чергова хвиля дискредитації антикорупційних активістів сталася після прийняття у березні 2017 року змін до законодавства про боротьбу з корупцією, коли обов'язок подавати декларації про доходи був додатково покладений на активістів, які протидіють корупції. У ЗМІ було оприлюднено інформацію, яка свідчить про можливу причетність Адміністрації Президента України до кампанії з дискредитації антикорупційних активістів.

Від дискредитації також потерпали активісти, чия діяльність пов'язана з конфліктом на Донбасі та із необхідністю потрапляти на територію т.зв. ДНР і ЛНР. Їхні персональні дані були опубліковані сайтом «Миротворець», який оприлюднює особисті дані «сепаратистів» і «терористів», а самі вони таврувалися як «зрадники» і «посібники терористів» (наприклад, Ніна Потарська та інші). Зафіксовані випадки погроз активістам, що працювали в зоні конфлікту, після публікації їхніх персональних даних, однак ці злочини не були ефективно розсліду-

вані поліцією. Крім того, внесені в базу «Миротворець» активісти мали проблеми із перетином лінії розмежування на Донбасі.

Ще одним видом переслідування правозахисників та активістів, які діють на захист суспільних інтересів, було відкриття проти них кримінальних справ. Зокрема, фігурантами **кримінального переслідування** є активісти, які протистоять корупції, діють на захист довкілля, а також адвокати (див. справи Дмитра Шерембея, Віталія Шабуніна, Олега Веремієнка, а також захисників озера Качине). Порушення кримінальних справ дає прокуратурі широкі процесуальні можливості, наприклад, для про-

слухування телефонних розмов, стеження за активістами, доступу до документів і фінансової інформації організації. Антикорупційні активісти підозрюють, що ця інформація збиралася для подальшого використання у дискредитаційних кампаніях проти них та іншого перешкодження їхній роботі.

Крім того, зафіксовані випадки **адміністративного переслідування** правозахисників (наприклад, справа Максима Корнієнка, коли активіст незаконно отримав 15 днів адміністративного арешту за здійснення спостереження за судовим процесом у Вовчанському районному суді Харківської області).

Опис окремих ситуацій

СВОБОДА ОБ'ЄДНАНЬ

Загроза втрати статусу неприбутковості

Із 13 серпня 2015 року набули чинності нові зміни до Податкового кодексу України і неприбуткові організації мали можливість розпочати приведення своїх статутів у відповідність до змін. Із виходом постанови від 13 липня 2016 року № 440⁷ Кабінет Міністрів України визначив новий Порядок ведення Реєстру і подання документів неприбутковими організаціями.

із труднощами, коли пробували перереєструвати свої статuti на змінити їх відповідно до вимог нового законодавства. Так, наприклад, у Києві зареєструвати зміни до статуту можна було в одному із підрозділів Міністерства юстиції. Через велику кількість громадських організацій, яким довелося проходити цю процедуру, утворилися черги на не витримувалися строки надання відповіді. Крім того, різні реєстратори по-різному трактували норми законодавства, тому деяким організаціям, яким повертали документи для виправлення, не завжди вдавалося їх здати навіть із другого разу, коли вони потрапляли до іншого реєстратора.

Крім того, створювалися інші бюрократичні перешкоди. Так, за словами виконавчого директора громадської організації «Інституту релігій-

Ст. 133.4. Податкового кодексу України вимагає, щоб:

- установчі документи організації містили заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб;*
- установчі документи організації передбачали передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зарахування до доходу бюджету у разі припинення юридичної особи (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приєднання або перетворення).*

Нові податкові зміни передбачали, що до 1 січня 2017 року українські неурядові організації (НУО) були зобов'язані привести у відповідність свої установчі документи (статuti) відповідно до вимог, встановлених п. 133.4 ст. 133 оновленого Податкового кодексу України. Після зазначеної дати – 1 січня 2017 року – ті НУО, які не виконали вимоги Податкового кодексу, мали втратити статус неприбуткової організації.

Багато організацій громадянського суспільства, у тому числі правозахисні, зіштовхнулися

ної свободи» Максима Васіна, під час внесення до статутів ГО податкових змін державний реєстратор у Києві просив надати не просто реєстр всіх учасників загальних зборів, але і їхні особисті підписи, навіть таких осіб було більше 70. Крім того, податкові інспекції вимагали різні документи задля збереження неприбуткового статусу: Дніпровська ДПІ Києва просила засвідчену державним реєстратором копію, яка видається за 100 грн. як окрема адміністративна послуга; Оболонська ДПІ Києва просила прошитий і засвідчений самою організацією статут; Подільській ДПІ Києва достатньо було опису від державного реєстратора з кодом доступу до сканованого статуту в реєстрі.

⁷ Про затвердження Порядку ведення Реєстру неприбуткових установ та організацій, включення неприбуткових підприємств, установ та організацій до Реєстру та виключення з Реєстру. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/440-2016-%D0%BF>

Як розповів виконавчий директор ЕГО «Зелений Світ» Олександр Степаненко, його організація отримала відмову в реєстрації. Заяву з усіма належними документами було подано 13 грудня 2016 року реєстратору Центру надання адміністративних послуг (ЦНАП) Тернопільської міської ради, у якого не виникло зауважень до поданих документів. Однак на початку січня надійшов телефонний дзвінок від реєстратора обласного управління юстиції, який заявив, що треба «дещо підправити у статуті». Будь-яких документально оформлених претензій організація впродовж місяця не отримувала. У електронній базі даних є рішення про відмову, а реєстратор запропонував оскаржити його в суді.

Деякі організації зіштовхнулися із корупцією, коли намагалися перереєструвати свої статuti. «У вересні 2016 роки я звернувся до головного управління юстиції в Луганській області з приводу внесення змін до статуту Луганського обласного відділення Всеукраїнської громадської організації «Комітет виборців України». Поки чекав у приймальні «аудієнції», став мимовільним свідком розмови одного з керівників обласної поліції, який клопотав за одну з громадських організацій. Потім мене чекала тривала розмова із працівником відділу держреєстрації, що тривала приблизно 40 хвилин. Спочатку мені було поставлено питання про те, чи будемо ми самі готувати документи або скористаємося допомогою «юриста» (дуже шкодую, що не попросив телефон цього «юриста»), а потім був монолог, під час якого мені довго і переконливо пояснювали, через які причини і за якою процедурою мені відмовлять у реєстрації. Наприклад, через наявність в статуті граматичної помилки. У мене немає сумнівів, що таким чином мене спонукали до дачі хабара через якогось «юриста-посередника», – розповів луганський правозахисник Олексій Светіков⁸.

Опитування, проведене Ресурсним центром «Гурт»⁹, серед близько 400 організацій, показало такі проблеми, із якими зіштовхнулися ГО, що намагалися потрапити до нового Реєстру неприбуткових установ та організацій:

- ☑ важко знайти інформацію, що саме треба зробити з установчими документами – 46%;
- ☑ податкова затягувала терміни розгляду заяви для внесення до нового реєстру – 10%;
- ☑ необхідність виключати членів організації через наявність укладених із ними цивільно-правових договорів – 9%;
- ☑ податкова відмовила у внесенні до нового реєстру, хоча органи юстиції зареєстрували новий статут, і не надала пояснень, що зроблено неправильно – 6%;
- ☑ податкова вимагала додаткові документи та підтвердження для внесення до нового реєстру – 5%;
- ☑ податкова відмовила у внесенні до нового реєстру, бо організація вказала, що хоче займатися соціальним підприємництвом – 4%;
- ☑ жодних проблем не виникало – 20%.

21 грудня 2016 року Верховна Рада України відтермінувала дедлайн перереєстрації ознаки неприбутковості на півроку, до 1 липня 2017 року. Парламент ухвалив законопроект №5368, яким у тому числі відтерміновано кінцеву дату, до якої громадські та благодійні організації мають внести зміни до своїх статутів, щоб зберегти ознаку неприбутковості.

Е-декларування для антикорупційних активістів

23 березня 2017 року Верховна Рада України ухвалила законопроект №6172, внесений Президентом України Петром Порошенком. Ним передбачалося внесення змін та доповнень до Закону України «Про протидію корупції». Зокрема, згідно з цим правовим актом військовослужбовці-контрактники та мобілізовані бійці (котрі, згідно з роз'ясненням Національного агентства із запобігання корупції (НАЗК), не входили до списку осіб, зобов'язаних подавати е-декларації) звільняються від обов'язку заповнювати електронні декларації. Однак під час розгляду в сесійній залі народний депутат Тетяна Черно-

⁸ Див. Зачем нужно уволить министра Петренко с должности? URL: <http://svsever.lg.ua/index.php?id=1483917762>

⁹ Див. Спецпроект «Встигни у новий Реєстр НПО». URL: <http://www.gurt.org.ua/news/recent/35094>

вол із голосу внесла поправку, якою передбачається обов'язок електронного декларування для представників громадських організацій, які

працюють у сфері запобігання, протидії корупції, і всіх тих суб'єктів, хто співпрацює з такими організаціями.

Обов'язок подавати електронні декларації поширюється на фізичних осіб, які:

«...Отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим способом, передбаченим відповідною програмою (проектом)).

Систематично, протягом року, виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, – якщо фінансування (оплата) таких робіт, послуг здійснюється безпосередньо або через третіх осіб за рахунок технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції;

є керівниками або входять до складу вищого органу управління, інших органів управління громадських об'єднань, інших невідприємницьких товариств, що здійснюють пов'язану із запобіганням, протидією корупції, імплементацією стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингом антикорупційної політики в Україні, підготовкою пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, та /або беруть участь, залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції».

Такі законодавчі норми є втручанням у свободу асоціацій і створюють тиск на громадські об'єднання із тим, аби ускладнити або унеможливити їхню діяльність, зокрема, спрямовану на подолання корупції. Крім цього, у такому вигляді закон містить явні ознаки дискримінації (неоднакового ставлення) за ознакою роду діяльності.

Положення прийнятого законопроекту порушує принцип правової визначеності. Адже зазначені в ньому терміни не дозволяють визначити, що охоплюється змістом терміну «технічна допомога», які проекти є такими, що слід вважати роботами та послугами «щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики». Через таку невизначеність цей закон ризикує стати інструментом для довільного та вибіркового застосування.

Крім того, запобігання та протидія корупції не виокремлюються як специфічний вид діяльності, а практично завжди є однією із складових діяльності більшості неурядових організацій. Важко уявити організацію, яка заявляє про сприяння корупції через свою діяльність. Тому у

діяльності кожної організації, яка займається адвокатуванням змін до правової системи, можна знайти елементи «антикорупційної» діяльності.

Закон також поширює обов'язок декларування не тільки на неурядові організації, але й на суб'єктів, які з ними співпрацюють. Більше того, закон робить це навмисно у такій формі, щоб залишити простір для його довільного та вибіркового застосування, – що власне і створює плідний ґрунт для корупції.

Закон прописаний таким чином, що під його дію потрапляють всі хто надають послуги «антикорупційним громадським організаціям» – постачальники канцтоварів, IT-послуг, таксі, власники офісів та приміщень для заходів тощо. За цих умов, щоб надати послуги «антикорупційній громадській організації», всі співробітники постачальника повинні будуть заповнити е-декларції. Відповідно, громадянським організаціям буде набагато важче отримувати базові послуги, які наразі доступні всім іншим компаніям та установам.

Нарешті, закон має стримуючий, охолоджуючий ефект для громадянського суспільства у

сфері протидії корупції¹⁰. Оскільки займатись протидією корупції стане набагато складніше, це зменшить інтерес активних громадян до цієї сфери. Проте багато невеликих регіональних ініціатив скоріше відмовляться від своїх ідей боротися з корупцією, ніж зможуть адаптуватися до таких дискримінаційних правових умов. Враховуючи значну роль громадських організацій у боротьбі з корупцією, це погано вплине на всіх громадян України.

Закон розкритикували українські та міжнародні організації. Із закликом ветоувати закон до Петра Порошенка виступили Європейський Союз¹¹, Сполучені Штати Америки¹², Велика Британія¹³, Німеччина¹⁴, Freedom House¹⁵, Transparency International¹⁶, Міжнародний фонд «Відродження»¹⁷, Українська Гельсінська спілка з прав людини¹⁸, Реанімаційний пакет реформ¹⁹.

Незважаючи на хвилю критики, 27 березня президент України Петро Порошенко підписав зміни до закону «Про протидію корупції». Напередодні на зустрічі із представниками громадських організацій Порошенко заявив, що мусить підписати законопроект через необхідність врахування інтересів військовослужбовців. Водночас президент підтримав необхід-

ність створення робочої групи за участю представників громадських організацій, АП і депутатів Ради для узгодження змін до відповідного закону.

СВОБОДА ПЕРЕСУВАННЯ

Ускладнення доступу іноземних правозахисників до Криму

Після окупації Криму Російською Федерацією Верховна Рада України у 2014 році прийняла закон «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»²⁰, ст. 10 якого передбачає, що в'їзд на Кримський півострів може здійснюватися через контрольні пункти в'їзду-виїзду (тобто через територію материкової частини України). Додатково було передбачено, що іноземці, а також особи без громадянства допускаються до Криму лише за наявності спеціального дозволу, порядок видачі якого запроваджується Кабінетом Міністрів України.

Протягом року від прийняття цього закону, до літа 2015 року, такий порядок не був розроблений, а відтак, правозахисники, які не є громадянами України, могли вільно, не порушуючи українське законодавство, їздити до Криму, за умови заїзду через материкову територію України. Однак 4 червня 2015 року була прийнята постанова Кабінету Міністрів України № 367²¹, що регулює порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію АР Крим та виїзду з неї. Ця постанова містила порядок видачі спеціальних дозволів на в'їзд до Криму іноземних громадян і закритий перелік категорій іноземців, яким такі дозволи можуть бути надані Державною міграційною службою України. У цьому переліку не було правозахисників та адвокатів, що стало серйозною перешкодою

¹⁰ О. Равчев. Топ-10 вад е-декларування «антикорупційних» громадських організацій // Громадський простір. 30.03.2017. URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=top-10-vad-e-deklaruvannya-antikoruptsijnyh-hromadskyh-orhanizatsij>

¹¹ Брюссель офіційно вимагає скасувати е-декларування громадських активістів. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/03/25/7063575>

¹² Посольство США засудило електронні декларації для громадських активістів. URL: https://humanrights.org.ua/material/posolstvo_ssha_zasudilo_elektronni_deklaracii_dlja_gromadskih_aktivistiv

¹³ Закон про зміни до е-декларування є кроком назад // Посол Британії. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/03/24/7063543>

¹⁴ Auswärtiges Amt zur Anti-Korruptionsgesetzgebung in der Ukraine. URL: <http://www.auswaertiges-amt.de/DE/Infoservice/Presse/Meldungen/2017/170328-UKR.html>

¹⁵ Ukraine: New Restrictions on Anti-Corruption Groups. URL: <https://freedomhouse.org/article/ukraine-new-restrictions-anti-corruption-groups>

¹⁶ Proposed amendments to a law that targets Ukrainian anti-corruption groups must be abolished. URL: http://www.transparency.org/news/pressrelease/proposed_amendments_to_a_law_that_targets_ukrainian_anti_corruption_groups

¹⁷ Заява Міжнародного фонду «Відродження» з приводу змін до антикорупційного законодавства України. URL: http://www.irf.ua/allevnts/news/statement_by_the_international_renaissance_foundation_on_the_amendments_to_the_anticorruption_legislation_of_ukraine

¹⁸ Відкрите звернення до Президента України щодо Закону «Про внесення зміни до статті 3 Закону України «Про запобігання корупції». URL: <https://helsinki.org.ua/appeals/vidkryte-zvernennya-do-prezydenta-ukrajiny-schodo-zakonu-pro-vnesennya-zminy-do-statti-3-zakonu-ukrajiny-pro-zapobihannya-koruptsiji>

¹⁹ Влада запроваджує кримінальну відповідальність для учасників мітингів проти корупції. Закликаємо президента не допустити авторитаризму! URL: <http://rpr.org.ua/news/vlada-zaprovadzhuje-kryminalnu-vidpovidalnist-dlya-uchasnykiv-mitynhiv-proty-koruptsiji-zaklykajemo-prezydenta-nedopustyty-avtorytaryzmu>

²⁰ Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>

²¹ Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF/paran8#n8>

для їхньої роботи в Криму. Фактично український уряд позбавив їх можливості їздити на окупований півострів і здійснювати там діяльність із документування, моніторингу і захисту прав людини, не порушуючи українське законодавство.

Неможливість потрапляти в Крим відповідно до українського законодавства стало однією із причин²² призупинки роботи на півострові Кримської польової місії з прав людини²³ (КПМ) – єдиної постійно діючої міжнародної моніторингової місії в Криму, яка розпочала свою роботу 4 березня 2014 року. КПМ була ініціативною групою українських та російських правозахисників, які протягом півтора року щомісяця відвідували Кримський півострів для документування ситуації з правами людини і готували щомісячні моніторингові огляди, а також тематичні доповіді. Останній моніторинговий огляд КПМ був опублікований у червні²⁴ 2015 року на основі матеріалів, які група спостерігачів із Російської Федерації збирила після заїзду до Криму на початку червня 2015 року. Під час виїзду з Криму на материкову Україну монітори зіштовхнулася із проблемами під час проходження українських пунктів пропуску, оскільки з 10 червня вступила в дію постанова № 367, а представники КПМ не мали спецдозволів на в'їзд до Криму. Моніторів протримали на адміністративному кордоні кілька годин, а КПМ прийняла рішення про призупинку роботи в Криму через відсутність можливості здійснювати свою роботу на півострові відповідно до українського законодавства.

Після критики з боку українських правозахисних організацій Кабінет Міністрів України 16 вересня 2015 року вніс зміни до постанови № 367, прийнявши постанову № 722²⁵. Одним із ключових нововведень стало розширення закритого списку підстав, за яких іноземному громадянину може бути надано спеціальний дозвіл на в'їзд до Криму, зокрема, додано необхідність *«здійснення дипломатичних та консульських функцій, зокрема в рамках діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна, прова-*

дження своєї діяльності іншими міжнародними урядовими організаціями, міжнародними неурядовими організаціями, неурядовими організаціями інших держав та незалежними правозахисними місіями». Передбачалося, що у такому разі спеціальний дозвіл видається Державною міграційною службою України виключно за клопотанням або погодженням з Міністерством закордонних справ України.

Були внесені і інші зміни – наприклад, скасовано необхідність подавати для отримання спецдозволу документ, що підтверджує наявність достатнього фінансового забезпечення на період запланованого перебування в Криму або відповідні гарантії приймаючої сторони.

Утім, навіть з урахуванням внесених змін, існуюча процедура доступу іноземних правозахисників до Криму залишилася бюрократичною і такою, що не виправдано ускладнює доступ до Криму правозахисників, які не є громадянами України.

По-перше, для подання документів на оформлення спецдозволу іноземному правозахиснику потрібно отримати лист-погодження від Міністерства закордонних справ України. На практиці²⁶ отримання такого листа займає не менше місяця.

Потім лист та інші документи, перелік яких наведений у постанові Кабміну № 367²⁷, іноземний громадянин має подати до Державної міграційної служби України, яка має 5 днів для розгляду цих документів та видання спеціального дозволу на в'їзд до Криму.

Усі документи іноземному громадянину доведеться подавати українською мовою. Відсутня можливість подати документи через консульські представництва України за кордоном – для цього іноземцю доведеться приїхати особисто (часто – не один раз). Також немає можливості подавати документи онлайн.

²² Кримська польова місія змінює формат діяльності // Радіо Свобода. 09.09.2015. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27235526.html>

²³ Про Кримську польову місію. URL: <http://cfmission.crimeahr.org/about>

²⁴ Моніторингові огляди Кримської польової місії. URL: <http://cfmission.crimeahr.org/category/monitoring>

²⁵ Про внесення змін до Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї. 16.09.2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/722-2015-%D0%BF%2F%2F-paran2#n2>

²⁶ А. Романцова. Как я получала разрешение на въезд в Крым // Центр інформації про права людини, 08.12.2015. URL: https://humanrights.org.ua/ru/material/jak_za_otrimuvata_dozvil_na_vjzd_do_krimu?cl=ru

²⁷ Це такі документи: 1) заява встановленого зразка; 2) паспортний документ (після пред'явлення повертається); 3) документ, що підтверджує перебування на території України на законних підставах; 4) копія сторінки паспортного документа або документа, що посвідчує особу без громадянства, з особистими даними особи з перекладом на українську мову, засвідченим у встановленому порядку; 5) документ, що підтверджує мету в'їзду на тимчасово окуповану територію України (клопотання або погодження МЗС), 6) три фотокартки розміром 3,5 x 4,5 сантиметра.

Така невинуватено тривала і ускладнена процедура є суттєвим бар'єром щодо доступу іноземних правозахисників та міжнародних правозахисних організацій до Криму, особливо якщо враховувати те, що правозахисники іноді мають потребу термінового приїзду в Крим (наприклад, для фіксування судових процесів чи моніторингу обшуків, затримань та інших видів переслідувань), а також те, що сам по собі доїзд у Крим через материкову частину України є тривалим і досить складним із логістичної точки зору.

Ще однією проблемою є те, що в існуючому порядку у переліку підстав, на яких іноземному громадянину може бути надано спецдозвіл на в'їзд до Криму, відсутня адвокатська діяльність. Тому практично всі поїздки російських адвокатів, які захищають українських громадян в кримських судах, здійснюються напряму з території Російської Федерації (в основному – через авіасполучення) із порушенням українського законодавства, що може призвести до санкцій із заборону в'їзду до України на кілька років.

Крім того, зафіксовані відмови²⁸ у видачі спеціальних дозволів на в'їзд до Криму правозахисникам з боку ДМС. Серед таких осіб – Дмитро Макаров, правозахисник із Росії, який був заступником голови Кримської польової місії з прав людини і часто їздив до Криму для документування порушень. Перший, після введення порядку, дозвіл він зміг отримати восени 2015 року, терміном дії на 90 днів. Процес його отримання зайняв у цілому теж три місяці. А при повторній спробі оформити новий дозвіл зимою 2016 року Макаров отримав відмову. З того часу Дмитро Макаров у Крим більше не їздив. Його скарга на дії ДМС була подана для розгляду в українських судах. 9 листопада 2016 року у задоволенні скарги було відмовлено.

Українські правозахисники також оскаржили в суді постанову Кабінету Міністрів №367. *«Головні аргументи на користь скасування зазначеного порядку полягають в тому, що Кабінет Міністрів перевищив свої повноваження при прийнятті зазначеного нормативно-правового акту. Даний акт порушує право громадян на свободу пересування і є непропорційним меті*

втручання», – вважає експерт Регіонального центру прав людини Роман Мартиновський.

Окружний адміністративний суд міста Києва і Київський апеляційний адміністративний суд відмовилися задовольняти вимоги правозахисників і скасовувати постанову КМУ №367. Зараз справа знаходиться на розгляді у Вищому адміністративному суді України (ВАСУ). На запит адвокатів у грудні 2016 року ВАСУ повідомив, що відкрито касаційне провадження, справа не розглянута через надмірну завантаженість суду.

Для спрощення доступу іноземних правозахисників та міжнародних правозахисних місій до Криму українські правозахисні організації продовжують наполягати на зміні існуючої процедури. Зокрема, вони пропонують ряд заходів:

1. Передбачити повідомний, а не дозвільний принцип порядку в'їзду іноземних правозахисників та адвокатів до Криму. Іншими словами, якщо іноземному громадянину, який є адвокатом чи правозахисником, не заборонено в'їзд на територію України, він може їхати до Криму, додатково повідомивши про це уряд України за встановленою формою. Це може бути он-лайн-система (он-лайн форма) чи система повідомлень щодо мети поїздки, які можна надіслати он-лайн або вручити в день перетину пункту пропуску (адміністративного кордону з окупованим Кримом).
2. У випадку неможливості повідомного принципу – продумати та напрацювати систему спрощених дозволів/рекомендацій для міжнародних правозахисних місій та правозахисників/ адвокатів, метою поїздки на окуповані території яких є моніторинг та захист прав людини.
3. Розширити перелік підстав для отримання дозволів іноземцями. Наприклад, у чинному порядку, що містить вичерпний список категорій іноземців, не вказано адвокатів, дослідників тощо, присутність яких у Криму важлива для документування та висвітлення ситуації із правами людини. Список підстав повинен бути відкритим і має формуватися на принципом: варто визначати не перелік осіб-іноземців, яким дозволено в'їзд, а виключний перелік підстав для відмови щодо допуску іноземців на окуповану територію.

²⁸ Правозахисники вимагають змінити порядок в'їзду до Криму // УГСПЛ. 01.03.2015. URL: <http://helsinki.org.ua/articles/pravozahysnyky-vymahayut-zminyty-poryadok-v-jizdu-do-krymu>

4. Необхідно спростити порядок подачі документів для повідомлення/отримання дозволу для в'їзду до Криму, зокрема, надавши можливість подавати заяву не українською, а іншою іноземною мовою (наприклад, англійською) і також дозволивши подавати документи через дипломатичні/консульські представництва України за кордоном та онлайн.

СВОБОДА МИРНИХ ЗІБРАНЬ

Заборона фестивалю «Одеса Прайд»

13 серпня 2015 року Одеський окружний адміністративний суд заборонив ЛГБТ-активістам проводити Марш рівності, який було заплановано в Одесі на 15 серпня. Як повідомив²⁹ прес-секретар фестивалю «Одеса Прайд» Кирило Боделан, позов до суду подав виконавчий комітет Одеської міської ради.

«Ми до двох годин ночі були в суді. Спочатку нам хотіли заборонити всі заходи фестивалю, заплановані на 14-16 серпня. Також збиралися заборонити навіть організаторам збиратися більше ніж по троє. Але після довгих суперечок нам не дозволено лише марш», – розповів Кирило Боделан.

Суд мотивував відмову тим, що проведення заходу становить загрозу спокою в місті. У дні проведення фестивалю квір-культури в Одесі також збиралася велика кількість футбольних фанів (14 серпня на стадіоні «Чорноморець» відбувся матч «Шахтар» – «Дніпро»).

Організатори «Одеса Прайд-2015» відмовились від проведення маршу 15 серпня. Натомість вирішили провести низку закритих правозахисних заходів, однак мали труднощі із пошуком приміщення для свого форуму – власники в останній момент відмовляли їм в оренді.

²⁹ Суд заперити гейм проводить марш в Одессе // Думская. 13.08.2015. URL: <http://dumskaya.net/news/sud-zapretil-geyam-sobiratsya-na-marsh-v-odesse-049201>

Заборона Фестивалю рівності у Львові

19 березня 2016 року Львівський окружний адміністративний суд заборонив проведення публічних акцій, у тому числі Фестивалю рівності, на площі перед Оперним театром на проспекті Свободи у центрі Львова³⁰.

Позов був поданий Львівською міською радою напередодні, 18 березня, у зв'язку із заходами безпеки, через подання заявок від різних організацій в одному місці і в однаковий час.

Так, громадська організація «Інсайт» подала заяву на проведення мирної публічної акції «Фестиваль рівності», направленої на привернення уваги громадськості до проблем, пов'язаних з будь-якими формами дискримінації в Україні. Львівська обласна молодіжна громадська організація «Сокіл» подала заяву на проведення акції на підтримку здорового майбутнього української молоді – традиційних сімейних цінностей та культивування українських сімейних традицій.

Львівська міська організація ВО «Свобода» поширила заяву³¹, у якій засудила наміри організації «Інсайт» провести у Львові 19-20 березня «Фестиваль рівності» і вимагала від влади заборонити заходи фестивалю.

Організатори Фестивалю рівності також повідомили, що 15 березня адміністрація культурного простору «Музей ідей» відмовила їм у наданні приміщення для проведення фестивалю у зв'язку із погрозами фізичною розправою та псуванням майна, які стали надходити адміністрації культурного простору, а також у зв'язку із відсутністю підтримки від міського голови (Див. також: *Напад на Фестиваль рівності у Львові*).

7 червня 2016 року Львівський адміністративний апеляційний суд визнав незаконною³² по-

³⁰ У Львові суд заборонив проведення ЛГБТ-квесту // УНІАН. 19.03.2016. URL: <https://www.unian.ua/society/1294702-u-lvovi-sud-zaboroniv-provedennya-lgbt-kvestu.html>

³¹ Свободівці у Львівській обласній раді вимагають не допустити проведення вуличних акцій ЛГБТ // ВО «Свобода». 15.03.2016. URL: <http://lviv.svoboda.org.ua/news/events/00018778>

³² Суд визнав незаконним заборону акцій, зокрема Фестивалю рівності у Львові // Центр інформації про права людини. 08.06.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/sud_viznav_nezakonnim_zaboronu_akcij_zokrema_festivalju_rivnosti_u_lvovi

станову суду першої інстанції про заборону акцій під час Фестивалю Рівності у Львові 19 березня 2016 року.

Заборона Маршу рівності в Одесі

11 серпня 2016 року Одеський окружний адміністративний суд заборонив проведення в місті Маршу рівності. Він мав відбуватися у рамках фестивалю «Одеса Прайд-2016», що проходив в Одесі 10-14 серпня.

Позов про заборону заходу до суду надіслав виконком Одеської міської ради після того, як отримав відповідного листа від управління Національної поліції в Одесі. Суд зауважив, що таке рішення прийнято у зв'язку з високою ймовірністю виникнення протистояння і конфліктів, у ході яких можуть бути вчинені злочини.

Суд також заборонив проводити у зазначений день вуличні заходи «військово-патріотичного характеру» місцевого Автомайдану, які планувалися в тому самому місці, що й марш ЛГБТ-спільноти.

Після заборони суду організатори Маршу рівності подали повторне повідомлення про проведення заходу. Міська рада подавати до суду новий позов про заборону маршу не стала. Вранці 13 серпня близько 60 активістів взяли участь у Марші рівності. Під час маршу була невдала спроба розпочати бійку, коли з провулку Чайковського до активістів почали бігти близько 20 молодих людей. Поліція їх затримала³³.

Учасники «Одеса Прайд-2016» також повідомили³⁴, що їм відмовили провести заходи в готелі Reikartz, бо існувала *«негласна постанова міськради Одеси нікуди не пускати учасників ЛГБТ-фестивалю»*.

³³ В Одесі відбувся Марш рівності: 20 затриманих (оновлено) // Центр інформації про права людини, 13.08.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/v_odesi_vidbuvjsja_marsh_rivnosti

³⁴ Суд Одеси заборонив проводити ЛГБТ-парад // Громадське ТБ, 11.08.2016. URL: <https://hromadske.ua/posts/sud-odesy-zaboronyv-provodyty-lhbt-parad>

ВБИВСТВА

Викрадення і вбивство Володимира Марцишевського у Києві

11 червня 2014 року невідомі у камуфляжі викрали із приміщення прес-центру Євромайдану в центрі Києва громадського активіста, учасника Євромайдану, журналіста видання «Камеяр-інфо» Володимира Марцишевського.

За свідченнями очевидців³⁵, Володимира Марцишевського схопили люди в камуфляжі, які представилися «Правим сектором». Утім, в організації «Правий сектор» пізніше спростували свою причетність до викрадення й наголосили, що з Марцишевським вони товаришували.

Жорстоко побитого Марцишевського знайшли увечері того ж дня у столичному районі Березняки. У постраждалого було зламано 8 ребер, серйозно пошкоджено легені.

³⁵ Розслідування смерті Марцишевського Володимира // YouTube, 07.09.2014. URL: https://www.youtube.com/watch?v=mJBxx0Y_Ulc

У ході опитування чоловік відмовився від написання заяви із приводу обставин отримання тілесних ушкоджень, мотивуючи це поганим самопочуттям, і зазначив, що із відповідною заявою звернеться до правоохоронних органів пізніше. «Він був у свідомості, але сказав, що не знає, хто його побив», – повідомили в редакції «Каменяр-інфо»³⁶.

14 червня Володимир Марцишевський помер у лікарні від зазнаних травм.

Головний редактор «Каменяр-інфо» Костянтин Каменяр повідомив³⁷, що пов'язує побиття Марцишевського із громадською діяльністю. «Швидше за все, це через його активну громадську позицію, навряд чи журналістську. Тому що він, матеріали, звичайно робив, але щоб вони викликали, комусь заважали... у нього не було досі проблем, пов'язаних з цим», – сказав він. За деякими даними³⁸, він розслідував роботу забороненого грального бізнесу і що того дня він саме приїхав із підпільного казино.

Слідчий відділ Печерського управління поліції у Києві розпочав досудове розслідування в кримінальному провадженні за фактом заподіяння тяжких тілесних ушкоджень Володимиру Марцишевському, що спричинило смерть потерпілого. Справа розслідується за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 Кримінального кодексу України (умисне тяжке тілесне ушкодження). Під час проведення досудового розслідування особу, яка вчинила вказаний злочин, не встановлено. Розслідування триває.

Володимир Марцишевський – громадський активіст, захисник Гостинного двору, учасник Помаранчевої революції, «мовного Майдану», Революції гідності 2013-14 років, член Профспілки винахідників та інноваторів та інших громадських організацій, журналіст видання «Каменяр-інфо». Він протистояв незаконним забудовам, захищав Гостинний двір у Києві, боровся із

гральним бізнесом та працював над розвитком територіальної громади у Приірпінні³⁹.

Вбивство Юрія Ігнатенка на Київщині

23 березня 2015 року біля села Рожни в Броварському районі Київщини біля глухого болота рибалка знайшов тіло адвоката Юрія Ігнатенка, який зник 19 березня.

Ради адвокатів Київської області пов'язує⁴⁰ вбивство з його професійною діяльністю, адже 18 березня той виграв справу майнового характеру, розгляд якої тривав понад чотири роки. Ігнатенко відстояв у суді права жінки літнього віку, у якої аферисти намагалися відібрати квартиру.

Після акту обстеження, попередньою причиною смерті адвоката експерти назвали спинномозкову травму. Юрія Ігнатенка кілька разів ударили ззаду важким предметом.

³⁶ У Києві викрали і забили до смерті журналіста Володимира Марцишевського // Телекритика. 16.06.2014. URL: <http://ru.telekritika.ua/profesija/2014-06-16/94758>

³⁷ У Києві викрали і вбили активіста і журналіста Володимира Марцишевського // Інститут масової інформації. 16.06.2014. URL: <http://imi.org.ua/news/44692-u-kiievi-vikrali-i-vbili-aktivista-i-jurnalista-volodimira-martsishevskogo.html>

³⁸ Активіста викрали прямо з Майдану: він помер від зазнаних травм – Вікна-новини // Вікна-Новини, 16.06.2014. URL: <https://www.youtube.com/watch?list=PL8r7jBSECRODgrv-f7Dp3yde7HQvhDx4&v=4yD6vXHMx0E>

³⁹ Вбили активіста Володимира Марцишевського // Громада Приірпіння. 16.06.2014. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2014/06/16/%D0%B2%D0%B1%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%86%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%B2>

⁴⁰ Адвокатура б'є на сполох: захисника вбили через виграну судову справу // Рада адвокатів Київської області. URL: <http://radako.com.ua/news/advokatura-bie-na-spoloh-zahisnika-vbili-cherez-vigranu-sudovu-spravu>

Знайдено відеозаписи з камер спостереження у Борисполі, а потім – на виїзді з міста свідчать, що адвоката везли на машині, а перед тим він зустрівся із двома людьми. Також було знайдено свідка, який бачив побиття, знайшли куртку Ігнатенка з відірваними рукавами та два місця з калюжами крові.

Слідство встановило чотирьох зловмисників⁴¹, які викрали, а потім вбили адвоката Юрія Ігнатенка. Усім обвинуваченим обрали запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без визначення застави.

Вбивство Віталія Ващенка у Кременці

26 травня 2016 року на Тернопільщині вбито члена громадської організації «Народна рада Кременеччини» та депутата Кременецького міської ради Віталія Ващенка.

Вечором двоє невідомих осіб нанесли йому тілесні ушкодження біля його будинку. Через три години чоловік помер у реанімаційному відділенні лікарні. Діагноз – забійні рани голови, че-

репно-мозкова травма, політравма грудей. До того за будинком Ващенка велося стеження⁴².

Віталій Ващенко був відомим активістом на Кременеччині, учасником багатьох резонансних акцій, в тому числі громадських люстрацій представників суддівського та правоохоронного корпусу. Боровся проти зловживань у судах і прокуратурі та висвітлював корупційні схеми міського голови Кременця Олексія Ковальчука, займався розслідуваннями незаконної вирубки лісу⁴³, а також питання щодо розкрадання коштів із міського бюджету⁴⁴. Громадська організація «Народна рада Кременеччини» звинуватила⁴⁵ у переслідуванні Віталія Ващенка прокурора Кременецького району М.Гібського, у котрого начебто є особиста неприязнь до активістів «Народної ради» через те, що вони критикували його діяльність.

Камери відеоспостереження зафіксували обличчя нападників. На місці події правоохоронці знайшли дві кепки злочинців. Окрім того знайшли двох свідків злочину⁴⁶.

Слідчі опрацьовували різні версії злочину, у тому числі громадську і політичну діяльність потерпілого. Були встановлені четверо підозрюваних по справі, які були організаторами та виконавцями вбивства⁴⁷. Всі вони раніше судимі⁴⁸ і спеціально виїжджали для виконання роботи. Підозрювані перебувають в ізоляторі тимчасового тримання. Проти затриманих пору-

⁴² Убивці три дні стежили у Кременці за громадським активістом Віталієм Ващенком // Терноград. URL: <https://ternograd.te.ua/2016/05/%D1%83%D0%B1%D0%B8%D0%B2%D1%86%D1%96-%D1%82%D1%80%D0%B8-%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BB%D0%B8-%D1%83-%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96-%D0%B7%D0%B0-%D0%B3%D1%80>

⁴³ На Тернопільщині вбили громадського активіста // Zaxid.Net. 27.05.2016. URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?na_ternopilshhini_vbili_gromadskogo_aktivista&objectId=1393067

⁴⁴ Березович Н. У Кременці жорстоко вбили громадського активіста Віталія Ващенка // 01.06.2016. URL: <http://nova.te.ua/statti/u-krementsi-zhorstoko-vbyly-gromadskogo-aktivista-vitaliya-vashhenka>

⁴⁵ У Кременці вбили активіста, який люстрував суддів // Медіатор. URL: <http://mediator.te.ua/u-krementsi-vbyly-aktivista-yakij-lyustruvav-suddiv>

⁴⁶ Відеоканери зафіксували обличчя нападників, які вбили активіста Віталія Ващенка // Галас. 31.05.2016. URL: <https://galas.te.ua/2016/05/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8-%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%87%D1%87%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D0%BF>

⁴⁷ Учора відбувся суд над вбивцями кременецького активіста Віталія Ващенка // Нова тернопільська газета. 15.12.2016. URL: <http://nova.te.ua/statti/uchora-vidbuvsya-sud-nad-vbyvtsyamy-kremenetskogo-aktivista-vitaliya-vashhenka-foto>

⁴⁸ Вбивцям Віталія Ващенка заплатили за «роботу» по 500 гривень // За Збручем. 08.06.2016. URL: <http://zz.te.ua/vbyvtsyamy-vitaliya-vaschenka-zaplatyly-za-robotu-po-500-hryven>

⁴¹ В Борисполі почався суд над известним психиатром, обвиняемым в убийстве адвоката // Факти, 27.10.2015. URL: <http://fakty.ua/207747-v-borispole-nachalsya-sud-nad-izvestnym-vrachom-psihiatrom-obvinyayemym-v-ubijstve-advokata>

шено кримінальне провадження за ч. 2 ст. 121 Кримінального кодексу України (умисне тяжке тілесне ушкодження). Санкція статті – позбавлення волі на строк від 7 до 10 років. Справу слухає колегія суддів Зборівського районного суду Тернопільської області.

Втім, замовник злочину не встановлений. Справу по його встановленню виділили в окреме провадження, що не дало результатів.

ПОГРОЗИ ТА ФІЗИЧНЕ НАСИЛЬСТВО, ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА

ЛГБТ-спільнота,
феміністки

НАПАД НА МАРШ РІВНОСТІ У КИЄВІ

6 червня 2015 року стався напад на Маршу рівності «Kyiv Pride 2015»⁴⁹, який проходив на Оболонській набережній у Києві. Група ультраправих радикалів прорвалася до місця проведення ходи і намагалася їй завадити. Нападники кинули в учасників ходи димові шашки та саморобні вибухові пристрої. Постраждали 10 учасників та 5 правоохоронців, один із яких у важкому стані. Осколок від саморобного вибухового пристрою потрапив йому в шию.

Увечері того ж дня стало відомо про «сафари» (тобто, переслідування та напади на ЛГБТ-активістів). В результаті вечірнього «полювання» агресивно налаштованих молодих чоловіків від нападів постраждало дев'ятеро активістів⁵⁰. Їм було нанесено легкі тілесні ушкодження (трав-

ми голови, струс мозку, зламаний ніс, розбита губа, гематома під оком, травми спини, тощо). Серед постраждалих – активісти Захар Попович, Віталій Дудін і Нік Старков.

5 липня 2015 року кілька організаторів Маршу Рівності почали отримувати смс-повідомлення із погрозами⁵¹. Текст смс-погрози: «Підар-орг, не думай, що ми про тебе забули. Просто є важливіші справи. Дійде і до тебе черга. Чекай».

У зв'язку із цими погрозами 7 липня 2015 року голова ВБО «Точка Опори» Богдан Глоба та інші

⁴⁹ Марш рівності – 2015: жорстокий напад на активістів // Центр інформації про права людини. 06.06.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/marsh_rivnosti_2015_zhorstokij_napad_na_aktivistiv

⁵⁰ Дев'ять ЛГБТ-активістів постраждали від нападів після Маршу рівності // Центр інформації про права людини. 10.06.2015. URL: https://humanrights.org.ua/material/devjat_lgbtaktivistiv_postrazhdali_vid_napadiv_pislja_marshu_rivnosti

⁵¹ В Amnesty International заявляють про смс-погрози організаторам «Маршу рівності» // 112 канал. 16.09.2015. URL: <http://ua.112.ua/suspilstvo/v-amnesty-international-zaiavliaiut-pro-pohrozy-orhanizatoram-marshu-rivnosti-shcho-vidbuvsia-v-stolytsi-v-cherвні-258568.html>

активісти подали заяву про вчинення кримінального правопорушення відносно ЛГБТ-активістів та учасників Маршу рівності – 2015. Була порушена кримінальна справа, але розслідування так і не було проведено, а особи, які надсилали погрози, не були встановлені.

НАПАД НА ОФІС QUEER НОМЕ КРИВБАС У КРИВОМУ РОЗІ

30 серпня 2015 року група близько десяти осіб здійснила напад⁵² на офіс громадської ЛГБТ-організації Queer Номе Кривбас у Кривому Розі. Вигукуючи гомофобні гасла на кшталт «*смерть підорасам*», вони потрощили все, що трапилось під руки – меблі, оргтехніку, – та закидали приміщення димовими шашками.

Декілька волонтерів організації, які на той час знаходилися у приміщенні, зазнали тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, а один із них опинився у лікарні. Активісти оцінили матеріальні збитки від нападу у суму близько 4000 грн.

НАПАДИ НА НІКА КАРТЕРА У КИЄВІ

14 вересня 2015 року о 22:00 в Києві четверо невідомих жорстоко побили ЛГБТ-активіста Ніка Картера і його друга⁵³. Інцидент стався на виході з супермаркету біля станції метро «Оболонь». Наносячи побої, нападники згадували сексуальну орієнтацію активіста. Нік Картер отримав травми обличчя, а його друг – струс головного мозку. Крім того, у друга Картера вкрали особисті речі і гроші.

Зі слів активіста, одразу після нападу він зателефонував до поліції. Поліцейські прийняли письмову заяву і викликали карету швидкої допомоги, яка транспортувала постраждалих до лікарні.

Протягом кількох місяців до побиття на адресу Картера регулярно надходили погрози з боку невідомих. Через два дні після нападу, 16 вересня 2015 року, Картеру повідомили з поліції, що його заява загубилась і він мусить приїхати до них у відділок для написання нової заяви.

Наступний напад на Ніка Картера стався⁵⁴ у 15 березня 2016 року. О 7 ранку Нік Картер вирушив з другом у супермаркет «Сільпо», що знаходився столичному районі Святошино. На них напали у підземному переході біля супермаркету. Картер зміг втекти від нападників та викликати поліцію, яка прибула досить оперативно. Співробітники правоохоронних органів знайшли нападників і затримали їх.

Утім, як повідомив Нік Картер, кримінальну справу закрили, а його навіть не визнали потерпілим. Адвокат активіста оскаржувала такі дії правоохоронців у прокуратурі, однак це не дало результату.

⁵² На Queer Номе Кривбас было совершено нападение // Гей Альянс Україна. 30.08.2015. URL: http://uropogau.org/ru/inform/ua/news/ua/news_2680.html

⁵³ У Києві побили правозахисника, що виступає на захист геїв // Центр інформації про права людини. 29.09.2015. URL: https://humanrights.org.ua/material/u_kijevi_pobili_pravozahisnika_shho_vistupaje_na_zahist_gejiv

⁵⁴ У Києві напали на ЛГБТ-активіста // Центр інформації про права людини. 15.03.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/u_kijevi_napali_na_lgbtaktivista

Нік Картер – активіст, який проживає у Києві, відкрито відстоює права ЛГБТ. Він виступає на українському телебаченні, розповідаючи про переслідування ЛГБТ в Україні. Також він брав участь у демонстраціях на підтримку ЛГБТ-спільноти, включаючи Марш рівності в червні 2015 року. Раніше Картер був активістом ворожого до ЛГБТ-спільноти руху «Любов проти гомосексуалізму», проте зрозумів, що гомосексуальність є вродженою рисою людини, і став на захист ЛГБТ.

НАПАД НА КИРИЛА БОДЕЛАНА В ОДЕСІ

27 жовтня 2015 року ввечері, близько 23:00, було скоєно напад на Кирила Боделана, волонтера одеського QueerHome, прес-секретаря оргкомітету ОдесаПрайд – 2015.

Кирило Боделан стояв на зупинці на вулиці Водопровідній, коли відчув удар ззаду по рюкзаку. Обернувшись, він отримав удар в обличчя, але встояв на ногах і почав захищатися. Нападників було троє, всі – молодики 20-25 років.

«Вони почали кричати, що у них є на мене наводка, вони знають, хто я і чим займаюся», – розповів⁵⁵ Кирило Боделан. Крім того, нападники заявили, що належать до праворадикальної організації «Правий сектор». Усвідомивши, що Боделан збирається чинити опір, молодики втекли.

Активіст відбувся легкими травмами: у нього розбита губа і кілька синців.

⁵⁵ Совершенно нападение на волонтера одесского QueerHome // Гей-Альянс Україна. 28.10.2015. URL: http://upogau.org/ru/inform/uanews/uanews_2968.html

Він подав заяву в поліцію Приморського району Одеси. Чергові співробітники правоохоронних органів спочатку відмовлялися приймати заяву, мотивуючи це тим, що нічого особливого не сталося – *«звичайна вулична бійка, і немає доказів, хто її почав»*, а пошкодження на обличчі Кирила нібито непомітні. Також міліція вмовляла його не писати про те, звідки він ішов і чим займається. Гомофобію як мотив нападу правоохоронці вважали за краще не розглядати. Направлення на експертизу Кирило Боделан отримав не відразу, і вже у лікаря виявилось, що, видавши сам документ, поліцейські не поставили на ньому ні печатки, ні порядкового номера. Експертиза була проведена, проте, щоб отримати її результати, була необхідна печатка і порядковий номер на направленні, взяти які треба було в тому ж відділенні поліції.

НАПАД НА АКТИВІСТІВ ФЕМІНІСТИЧНОГО МАРШУ У КИЄВІ (2016 РІК)

8 березня 2016 року, коли після проведення Феміністичного маршу до 8 березня, група молодиків напала⁵⁶ на двох учасників заходу Вадима Анікієнка та Артема Ніколенка у фаст-фуді «Дрова» біля метро «Золоті Ворота» у Києві.

Як повідомив⁵⁷ один із постраждалих Артем Ніколенко, нападники запитували, чи були активісти на марші та чи підтримують вони феміністок. Отримавши ствердну відповідь, вони розпочали бійку і приснули газозим балончиком у обличчя.

⁵⁶ Про напад на учасників Маршу 08 березня після проведення заходу // Соціальний рух. URL: <http://rev.org.ua/na-uchasnikiv-marshu-za-prava-zhinok-napala-grupa-ekstremistiv>

⁵⁷ Повідомлення постраждалого від нападу радикалів Артема Ніколенка на своїй сторінці Facebook. URL: <https://www.facebook.com/artem.nikolenko.79/posts/1777595839128314>

За результатами нападу було подано звернення у поліцію для відкриття кримінального провадження та притягнення винних осіб до відповідальності. Втім, ефективного розслідування проведено не було.

«Ми звернулись до поліції з приводу нападу, а також спроби викрадення майна праворадикалами, дали покази, склали заяви, але це було безрезультатно. Потім протягом місяця я намагався вийти на зв'язок і дізнатись інформацію по справі, але її ніхто не надав. Єдине, що дізналися, що матеріали передачі місцевому дільничному», – розповів Артем Ніколенко Центру інформації про права людини.

Він додав, що пізніше ще кілька раз намагався з'ясувати ситуацію по цій справі, але ніхто нічого сказати йому так і не зміг і на зв'язок ні з ним, ні з товаришем поліція більше не виходила.

Також відомо ще про один напад на учасника маршу, активіста анархічної організації Автономна спілка трудящих (АСТ). Як вказано на сайті організації⁵⁸, незадовго до початку феміністичного маршу на активіста АСТ-Київ скоїли напад двоє ультраправих, один із яких був ідентифікований як голова Цивільного корпусу «Азов» Сергій Філімонов.

НАПАД НА ФЕСТИВАЛЬ РІВНОСТІ У ЛЬВОВІ

19 березня 2016 року невідомі молодики у спортивному одязі та балаклавах заблокували 60 учасників Фестивалю рівності у львівському готелі «Дністер».

За словами організаторки фестивалю, голови громадської організації «Інсайт» Олени Шевченко, поблизу готелю зібралися близько 200 ультраправих агресивно налаштованих молодих чоловіків, які згодом, під час евакуації учасників фестивалю, почали кидати в них каміння та петарди.

У час, коли активісти ще знаходились у будівлі готелю, їм надійшло повідомлення про «замінування». Після евакуації учасників до готелю «Дністер» прибули поліцейські, обстежили приміщення та прилеглу територію, проте жодних вибухонебезпечних предметів не виявили.

Також поліцейські не затримували людей, які кидали каміння в автобуси, тільки провели з ними «профілактичні бесіди».

Через загрозу життю та здоров'ю учасники фестивалю мусили покинути місто.

Міський голова Львову Андрій Садовий назвав⁵⁹ напад на ЛГБТ-активістів під час Маршу рівності «наслідком добре спланованої операції з дискредитації міста та України». На думку Садового, заборона суду щодо проведення Фестивалю рівності була доречна.

Активісти, на яких було здійснено напад, подали позов до суду, однак поліція відмовлялася приймати заяви від постраждалих. Єдиним відкритим кримінальним провадженням стала справа про помилкове мінування готелю. За даними львівської поліції, постраждалих людей та побитих автівок немає, хоча фотографії очевидців свідчать про протилежне: під час цієї сутички під готелем постраждало кілька людей та пошкоджено декілька автівок.

⁵⁸ Напад ультраправих на активіста АСТ-Київ // Автономна спілка трудящих. 09.03.2016. URL: <http://avtonomia.net/2016/03/09/napad-ultrapraviv-na-aktivista-ast-kiyiv>

⁵⁹ Садовий: «Напад на «Фестиваль рівності» був спланований» // Високий замок. 20.03.2016. URL: <http://wz.lviv.ua/ukraine/164438-u-lvovi-zablokuvaly-uchasnykiv-lhbt-festyvaliu>

ЗРИВ ЛГБТ-КІНОПОКАЗУ У ЧЕРНІВЦЯХ

18 жовтня 2016 року в центрі сучасного мистецтва «Бункер» міста Чернівці, під час показу документального фільму «This is gay propaganda» про події Євромайдану та війни в контексті ЛГБТ-спільноти невідомі з шевронами «Правого сектору» та батальйону «Азов» зірвали показ⁶⁰.

Один із нападників заявив, що не дозволять подібних показів, бо *«представників ЛГБТ ні на Майдані, ні серед військових немає»*. Він додав, що якщо організатори показу надумують провести ще якийсь захід щодо ЛГБТ, то *«ви ляжете тут»*.

На заході були присутні працівники патрульної поліції Чернівців. Вони не стримували молодиків під час входу до приміщення, посилаючись на те, що показ був оголошений як відкритий. Між молодиками в масках та людьми, які прийшли подивитись фільм, виникла штовханина.

В. о. начальника патрульної поліції Чернівців Павло Семенюк визнав, що у цій ситуації патрульні неправильно спрацювали. *«Але ми повинні зрозуміти, що у приміщенні було від 40 до 50 молодиків, а патрульних – близько 10. І я не готовий сказати, що би було якби ми їх почали затримувати. Досі у нас не було досвіду реагування під час таких заходів і ми не були готові»*, – сказав він.

Як заявила голова ГО «Інсайт» Олена Шевченко, поліція не зробила нічого, аби припинити беззаконня. Інша ЛГБТ-активістка Христина Бахур у відповідь на коментар поліцейського показала відео, на якому видно, як радикали блокують проектор, проте працівники поліції на це ніяк не реагують. В іншому фрагменті ролика – один з представників агресивно налаштованих молодиків щось пояснює патрульним і ті впускають до приміщення іще кількох людей у масках.

Організатори показу закликали поліцію *«негайно та ефективно розслідувати погрози на адресу громадських активістів та активісток, які підтримують ЛГБТКІ рух в Україні»*.

⁶⁰ В Чернівцях люди з шевронами АЗОВу зірвали показ фільму про ЛГБТ // Громадське Радіо. 18.11.2016. URL: <https://hromadskeradio.org/news/2016/10/18/v-chernivcyah-lyudy-z-shevronamy-azovu-zirvaly-pokaz-filmu-pro-lgbt-video>

Пізніше на двох чоловіків, які прийшли на перегляд фільму (чернівчанина та громадянина Німеччини), напали та нанесли удари невідомі особи в масках, які вели стеження за чоловіками, коли ті поверталися з мистецького центру «Бункер»⁶¹. Потерпілі відмовились писати заяви до поліції⁶².

ЗРИВ КІНОПОКАЗУ ПРО МАРШ РІВНОСТІ У КРЕМЕНЧУЦІ

4 листопада 2016 року радикально налаштовані молоді люди зірвали показ фільму Оксани Піддубної «Марш діалогу», який мав відбутись у Кременчуку в рамках кіноклубу Docudays.UA.

До клубу прийшли близько 15 представників корпусу «Азов», частина з них мали шалики на обличчях, та почали кричати, що не дадуть проводити «гомодиктатуру» у Кременчуку, а також, що *«більшість мешканців міста християни і їм це не потрібно»*.

Як повідомила⁶³ активістка, менеджер проектів у ГО «Європейський клуб» Альона Глазкова, один з присутніх наклеїв скотчем на стіні клубу плакат про сімейні цінності, а інший вкрав прапор ЛГБТ.

За словами організаторів події – поліція представникам «Азову» не заважала, а прокоментувала: *«Люди висловили свою позицію, жодного криміналу»*.

⁶¹ Особи в масках у центрі Чернівців напали на двох глядачів фільму про ЛГБТ // Молодий буковинець. 18.10.2016. URL: http://molbuk.ua/chernovtsy_news/117082-osoby-v-maskakh-u-centri-chernivciv-napaly-na-dvokh-glyadachiv-filmu-pro-lgbt.html

⁶² В Чернівцях люди з шевронами АЗОВу зірвали показ фільму про ЛГБТ, – відео // Громадське радіо. 18.10.2016. URL: <https://hromadskeradio.org/news/2016/10/18/v-chernivcyah-lyudy-z-shevronamy-azovu-zirvaly-pokaz-filmu-pro-lgbt-video>

⁶³ У Кременчуку «Азов» зірвав показ фільму про Марш рівності // Центр інформації про права людини. 07.11.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/u_kremenchuku_azov_zirvav_pokaz_filmu_pro_marsh_rivnosti

ПОГРОЗИ ОРГАНІЗАТОРАМ МАРШУ РІВНОСТІ У КИЄВІ

15 листопада 2016 року близько бі години ввечора ряд громадських активістів та активісток, які організовували чи підтримували Марш рівності, отримали погрози⁶⁴ від групи людей, які називають себе членами Національного спротиву. Зокрема, погрози були адресовані Святославу Шеремету, Марії Берлінській, Олені Шевченко, Інні Совсун, Ірині Славінській, Зоряну Кісю та іншим. Вони були також розіслані у приватних повідомленнях.

Крім того, 15 листопада, члени групи пошкодили соціальну рекламу, присвячену тематиці взаєморозуміння між батьками та їхніми ЛГБТ-КІ-дітьми, що була розміщена у метрополітені. «Сьогодні ми прибрати вашу рекламу, а завтра завітаємо до вас у гості», – йшлося у дописі, що був згодом видалений зі сторінки.

За п'ять місяців до цього, 12 червня 2016 року у Києві відбувся Марш рівності «КиївПрайд». Amnesty International відзначила ефективну співпрацю Національної поліції України та Київської міської державної адміністрації з організаторами та організаторками ходи, а також те, що було забезпечено належний захист під час проведення заходу.

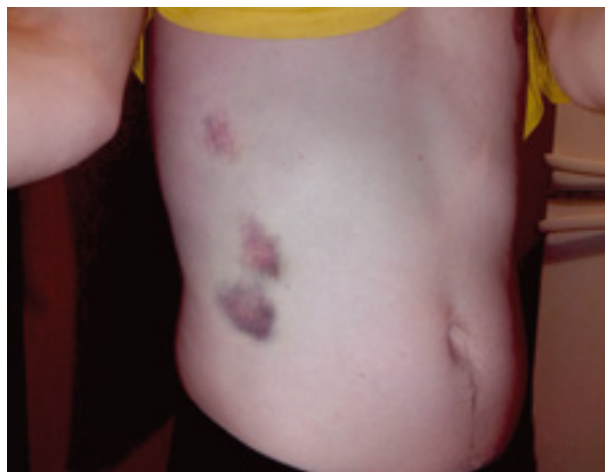
НАПАД НА ІВАНА ПАНОВА У КОРОСТИШЕВІ

23 грудня 2016 року близько 23:00 у Коростишеві Житомирської області двоє невідомих напали на ЛГБТ-активіста Івана Панова. Поваливши його на землю, зловмисники били хлопця ногами.

«Коли я прямував з магазину додому, до мене підійшли двоє молодих людей. Спочатку вони почали розпитувати, якої я орієнтації. Потім один з них мене штовхнув, я впав на дорогу, і вони почали бити мене ногами. На щастя, побиття тривало недовго, оскільки світло фар машини, яка проїжджала повз, налякав нападників, і вони втекли. Але налаштовані вони були рішуче, і

якби ця машина не з'явилася, то я не знаю, чим все б могло закінчитися», – розповів Панов⁶⁵.

Одразу після побиття Панов викликав поліцію і разом із прибулими співробітниками правоохоронних органів відправився у Коростишівське РУ МВС в Житомирській області, де написав заяву. Ознайомившись із документом, поліцейські зажадали переписати його без пояснення причин нападу: «Сказали: «Не мороч нам голову, важких травм же немає, напиши, що трапилася перепалка, тебе просто побили і все».

Панов переписувати заяву не став, пославшись на те, що має право вказувати в ньому все, що вважає за потрібне. У підсумку заяву прийняли, однак видати номер заяви потерпілому працівники поліції відмовилися.

⁶⁴ Заява: Національна поліція повинна негайно та ефективно розслідувати погрози на адресу громадських активістів та активісток, які підтримують ЛГБТКІ рух в Україні // Amnesty International. 16.11.2016. URL: <http://amnesty.org.ua/nws/natsionalna-politsiya-povinna-rozsliduvati-pogrozi>

⁶⁵ В Коростишеве избили ЛГБТ-активиста. В полиции посмеялись: «Мало травм» // Гей-Альянс Україна. 27.12.2016. URL: http://upogau.org/ru/inform/uaneews/uaneews_7475.html

Не звертаючи уваги на те, що внаслідок побиття в активіста були видимі сліди від ударів у вигляді гематом по всьому тілу, на судмедекспертизу його не направили. Панов самостійно звернувся в районну лікарню, але там йому повідомили, що висновок видати не можуть, для цього нібито потрібно їхати в обласну лікарню.

26 грудня активіст пішов до начальника Коростишівської поліції, однак той виявив байдужість до інциденту: *«Ти живий, тебе не вбили, чи не порізали, тяжких тілесних ушкоджень немає. Ходити можеш? Ну то йди собі з богом!»*.

Утім активіст вирішив і далі домагатися справедливості. Панов підготував нову заяву, яку направив у поліцію поштою, а також звернувся до прокуратури зі скаргою на бездіяльність поліції, однак отримав відмову у порушенні кримінальної справи.

НАПАД НА ФЕМІНІСТИЧНИЙ МАРШ У КИЄВІ (2017 РІК)

На початку березня 2017 року організаторки Феміністичного маршу, що був запланований у Києві на 8 березня під назвою «Ні насильству всіх форматів – від роддомів до військкоматів!», почали отримувати погрози у соціальних мережах⁶⁶.

Ці погрози мали системний характер. Зокрема, у соціальній мережі ВКонтакті від 5 березня у групі «Зентропа Україна» було написано: *«...На вулиці знов вилізе нечисть, яка захоче пройтись маршем по нашій столиці. Феміністки, гомосексуалісти, лівачьйо, яке любить нападати на правих, а також лібераста, і всякі квірінтерпостхьюмоговносексуали – все це буде оскверняти повітря, викрикуючи дегенеративні лозунги та крокуючи з плакатами... Закликаємо всіх людей доброї волі, всіх націоналістів вийти і не допустити чергового грантожерського мракобісся»*.

Організаторки оприлюднили заяву про погрози фізичного насильства над учасницями маршу й окремими організаторками, заклики до нападу на них, образи й принизливі коментарі. Вони попередили Національну поліцію про можливі провокації.

⁶⁶ Організаторки Феміністичного маршу 8 березня заявляють про погрози // Центр інформації про права людини. 07.03.2017. URL: https://humanrights.org.ua/material/organizatorki_feministichnogo_marshu_8_bereznja_zajavlajut_pro_pogrozi

У день проведення ходи на вулиці Хрещатик у Києві кілька невідомих намагалися облили учасників маршу кефіром та зеленкою⁶⁷. Поліція затримала 4х студентів, підозрюваних у нападі на учасниць Феміністичного маршу. Їх доставили в Шевченківський районний відділ поліції у Києві, де на затриманих склали адміністративний протокол за ст. 175 Кодексу України про адміністративні правопорушення (дрібне хуліганство)⁶⁸. Стаття передбачає покарання у вигляді штрафу, розмір якого призначає суд.

Феміністичний марш відбувся як акція проти інституційного насильства над жінками. Під час ходи звучали гасла з вимогою дотримання прав людини, а також проти гендерної дискримінації. Серед інших, до акції приєдналися представники Amnesty International. Демонстрантки вимагали ратифікації парламентом Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

НАПАД НА АКЦІЮ, ПРИСВЯЧЕНУ ГЕНДЕРНІЙ РІВНОСТІ, В УЖГОРОДІ

8 березня 2017 року в Ужгороді учасники націоналістичного руху «Карпатська Січ» напали на учасників мітингу за права жінок та проти насильства.

Активістки зібралися на Театральній площі із плакатами, зміст яких стосувався прав жінок. Учасники мітингу також вимагали ратифікувати

⁶⁷ У Києві на марші за права жінок сталася сутичка // Тиждень. 08.03.2017. URL: <http://tyzhden.ua/News/187136>

⁶⁸ У поліції розповіли про напад на учасників феміністичного маршу у Києві // Тиждень. 08.03.2017. URL: <http://tyzhden.ua/News/187152>

Конвенцію Ради Європи із запобігання домашньому насильству (Стамбульська конвенція). Не встигли жінки розгорнути плакати, як до них підбігли молодики і почали виривати та нищити все. Серед нападників відзначились організація «Карпатська Січ» та її лідер Тарас Деяк.

«Викликали поліцію, вона нарешті приїхала. Нікого не затримали, але нападники таки відступили. Коли жінки вдруге почали готувати плакати, хлопці знов почали виривати папір», – розповіла⁶⁹ учасниця акції Ярина Денисюк.

За її словами, лідер «Карпатської Січі» Тарас Деяк пояснив дії однодумців тим, що насправді організація, яка проводить зібрання, «захищає права ЛГБТ, а не жінок», заявивши учасницям, що їхнє місце із плакатами на кухні.

Активісти не здалися і продовжили акцію.

Активісти, що виступають проти корупції та організованої злочинності

НАПАД НА ОЛЕКСАНДРА КУЛІБАБЧУКА У БУЧІ

23 липня 2015 року вночі кілька невідомих жорстоко побили Олександра Кулібачука – голову правління об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) житлового комплексу «Річ Таун», активіста з міста Буча, що під Києвом. Разом із іншими активістами він викривав⁷⁰ факти корупції, розкрадання державних коштів і земель місцевою владою, а також боровся проти вирубки лісів і нових забудов.

Напад стався через дві години після виходу сюжету програми «Схеми» Радіо Свобода і Першого Суспільного телеканалу, в якому фігурував мер сусіднього міста Ірпеня Володимир Карплюк. Сім'я

Кулібачука допомагала «Схемам» розкривати оборудки мера, якого підозрювали в ухилянні від сплати податків під час продажу нерухомості.

Невідомі вистежили Олександра Кулібачука під його будинком у житловому комплексі «Річ-Таун» у Бучі. Вони побили чоловіка до непритомного стану, після чого Кулібачук потрапив до лікарні із травмами голови. Телефон, гаманець, гроші нападники не взяли.

Дружина постраждалого Наталія Ростова пов'язала цей напад із виходом сюжету програми «Схеми», в якому журналісти стверджували, що статки мера Ірпеня Карплюка може перевірити податкова. Однак сюжет був не єдиною причиною нападу, вважає подружжя⁷¹. Олександр Кулібачук виявив, що Володимир Карплюк захопив підвали житлового комплексу «Річ Таун». За документами вони належали ірпінському меру, але, оскільки там знаходяться усі комунікації будинків, приміщення за законом мали належати усім мешканцям.

«Напад на мене, думаю, був пов'язаний з приходом спортсменів, які намагалися захопити підвал. Це була очевидна загроза, на яку я не відреагував. І от вони таким чином вирішили закінчити це питання», – сказав Кулібачук.

За фактом нападу на активіста було відкрито провадження за ст. 125 Кримінального кодексу України (умисне легке тілесне ушкодження). У ході слідства Кулібачук звертався із клопотанням щодо об'єднання матеріалів із іншою справою про напад на офіс ОСББ, де він працює, оскільки

⁶⁹ Праворадикали в Ужгороді зірвали акцію на підтримку прав жінок та за ратифікацію Стамбульської конвенції // Заголовок. 08.03.2017. URL: <http://zaholovok.com.ua/pravoradikali-v-uzhgorodi-zirvali-aktsiyu-na-pidtrimku-prav-zhinok-ta-za-ratifikatsiyu-stambulskoj>

⁷⁰ Я, побитий Олександр Кулібачук, звертаюся до всіх // Громада Прирпіння. 15.08.2015. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2015/08/15/ya-pobytyj-oleksandr-kulibabchuk-zvertayusya-do-vsih>

⁷¹ Лом проти активістів: хто кого – «Схеми» // Радіо Свобода. 31.07.2015. URL: <http://www.radiosvoboda.org/a/27161681.html>

наявні факти свідчили про пов'язаність мотивів та виконавців нападів. Втім за час слідства осіб, що здійснювали погрози щодо фізичної розправи, які передували побиттю, не допитано. Потерпілий підозрює у вчиненні злочину співробітників мера Ірпеня Віктора та підконтрольних йому угруповань «спортсменів». Через рік після побиття Ірпінський відділ Національної поліції так і не допитав жодного підозрюваного, а справа не була передана до суду і знаходилася на розгляді в Головному управлінні Нацполіції Київської області. На момент публікації доповіді жодних змін у розслідуванні не відбулося.

ПІДПАЛ ГАРАЖА СЕРГІЯ ХНИКІНА У МАРГАНЦІ

В ніч на 25 вересня 2016 року у місті Марганець Дніпропетровської області невідомі спалили⁷² гараж активіста та керівника місцевого осередку руху «Стоп корупції» Сергія Хникіна. Згорів автомобіль Лада 2106.

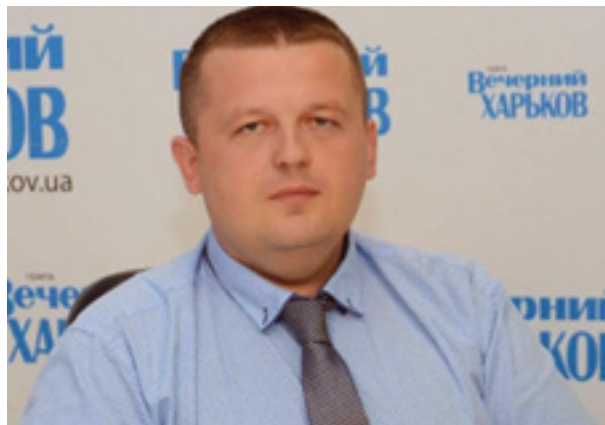

Хникін спільно з іншими активістами «Стоп корупції» вів антикорупційну діяльність у місті і відкрито боровся з безладом серед місцевих чиновників.

⁷² На Дніпропетровщині активісту «Стоп корупції» спалили машину і гараж // Українська правда, 25.09.2016. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/09/25/7121727>

НАПАД НА РОМАНА ЛИХАЧОВА У ХАРКОВІ

13 жовтня 2016 року у приміщенні Харківського регіонального інституту Академії державного управління при Президентіві України побили голову Чугуївської правозахисної групи, адвоката Романа Лихачова⁷³.

Роман Лихачов брав участь у інформаційній сесії «Протидія корупції в Харківській області». Один із присутніх попросив його вийти із зали, аби повідомити «щось важливе».

«Коли я вийшов, то мене оточили п'ятеро людей, перекривши мені можливість відходу. Далі я отримав удар в обличчя чимось важким, швидше за все кастетом, й опинився на підлозі», – описує Роман Лихачов. Він називає це побиття замовним, оскільки його знімали на камеру.

Постраждалий пов'язує⁷⁴ напад зі своєю антикорупційною діяльністю, зокрема з прес-конференцією, що відбулася у Харкові напередодні, 10 жовтня, на якій представники Чугуївської правозахисної групи та Мережі антикорупційних центрів розповіли, як депутати місцевих рад Харківщини голосують за виділення землі і коштів самим собі.

За його словами, зловмисники під час побиття говорили йому: *«Тебе ж попереджували, аби ти припинив участь в судах, своєю боротьбою з корупцією ти вже всіх дістав. Ми знайдемо тебе й твою родину де завгодно».*

⁷³ У Харкові побили правозахисника Романа Лихачова // Центр інформації про права людини. 14.10.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/u_kharkovi_pobili_pravozahisnika_romana_lihachova

⁷⁴ У Харкові здійснено напад на правозахисника Романа Лихачова // Харківська правозахисна група, 16.10.2016. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1476638231>

Правозахисник стверджує, що одразу після побиття він викликав поліцію, але дозвонитись до правоохоронців не міг протягом 30 хвилин, у той час як нападники продовжували залишатись на території академії. Зловмисники не були затримані, а заява про злочин була прийнята зі зволіканням.

Справа перебуває на етапі розслідування. Особи нападників встановлені, тривають експертизи.

Роман Лихачов є головою Чугуївської правоохисної групи, яка діє у Харківській області та входить до Української Гельсінської спілки з прав людини.

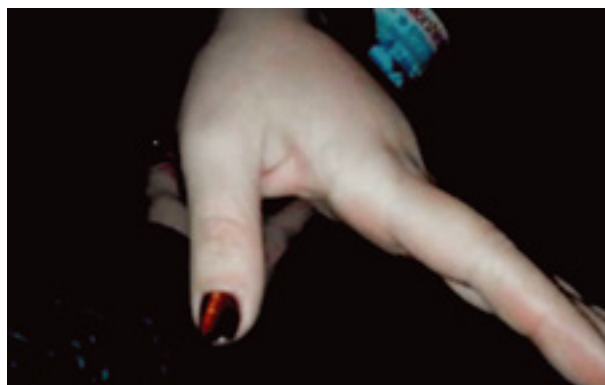
НАПАД НА ЛЕСЮ ПЕТРИК-ЄЛЬНИКОВУ У КОЦЮБИНЬСЬКОМУ

Ввечері 31 жовтня 2016 року у Коцюбинському, що під Києвом, невідомі напали на селищну голову Коцюбинського Ольгу Матюшину та активістку, заступницю начальника Управління житлово-комунального господарства «Біличі» Лесю Петрик-Єльникову. Остання дістала струс мозку і численні забої.

Леся Петрик-Єльникова була однією із тих, хто оприлюднив інформацію про корупцію місцевих чиновників та представників партії «Нові обличчя». Активістка отримувала погрози від представників цієї партії і раніше.

*«Вони поверталися з заходу після обговорення тарифів, на якому в Будинку культури депутатка Коцюбинської селищної ради від Нових обличчя Людмила Узерчук сказала Лесі Петрик-Єльниковій прямо, що за те, що Єльникова пише в соцмережі, її треба бити», – заявила*⁷⁵ журналістка Ірина Федорів.

За її словами, Петрик-Єльникова поверталася додому з селищною головою. Раптом двоє невідомих напали на них ззаду. Ольга Матюшина встигла відбігти. Вона почала кричати і кликати на допомогу. У цей час Петрик-Єльникову повалили на землю і били ногами по голові, руках і тілу.

Після того, як прибігли люди, невідомі сіли в авто, номери якого запам'ятали очевидці, і поїхали.

Місцева громада підозрює поліцію регіону у покриванні розправ із активістами. Жоден із чисельних резонансних нападів на активістів не розкритий попри звернення місцевої громади і народних депутатів до Національної поліції.

Активісти, що виступають на захист екологічних і земельних прав

НАПАД НА ОЛЕКСАНДРА НІКОЛАЙЧУКА В ОЛЕВСЬКУ

10 липня 2015 року в місті Олевську Житомирської області невідомі жорстоко побили громадського діяча, депутата Олевської міської ради та журналіста Олевського інформаційного порталу Олександра Ніколайчука, який борюється проти незаконного видобутку бурштину і «бурштинової мафії» у Житомирській області,

⁷⁵ Федорів І. Я звинувачую Авакова як співучасника: напад на селищну голову Коцюбинського // Українська правда. 31.10.2016. URL: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/fedoriv/581795a503272>

пов'язаних із цим корупційних схем та шкоді, що завдавалася екосистемі.

«Сам Сашко, як це часто буває у маленьких містечках, виконував одночасно кілька функцій – і журналіста, і захисника екологічних прав, і борця з корупцією, і представника інтересів місцевої громади», – заявила⁷⁶ голова Центру громадянських свобод Олександра Матвійчук.

Напад стався після того, як він повернувся з наради щодо припинення незаконного видобутку бурштину. Під'їхала машина, з якої вискочили троє чоловіків у спортивних костюмах і почали бити активіста залізними кийками.

Олександр Ніколайчук припускає, що його хотіли вбити: «Били прямо в голову залізною арматурою і добивали ногами. Коли я зрозумів, що це два таких удари і вони мене вб'ють, а кров в цей час пішла в горло, і я вже не міг дихати, то зусиллям підвівся і почав тікати в сторону житлових будинків. Їх це здивувало. Певно, вони не очікували,

що після таких ударів я зможу піднятися. Щоб захистити себе від удару в голову, підставив руку, удар прийшов по ній, так вони її зламали».

За словами Ніколайчука, лише розголос у пресі допоміг хоч якомусь розслідуванню. Після його жорстокого побиття міліція знайшла кількох виконавців, та всім їм дозволили вийти під заставу. Триває судовий процес, однак замовники нападу так і не встановлені.

Як відомо, останніми роками на півночі Житомирщини та Рівненщини розвинувся бізнес незаконного видобутку бурштину. Це не перше повідомлення про насильство, яке виникає внаслідок незаконного видобутку бурштину.

СЕРІЯ НАПАДІВ НА ВІКТОРА БАРХОЛЕНКА У БУЧІ

У ніч 24 січня 2015 року у місті Буча, що під Києвом, невідомі побили вікна будинку⁷⁷ місцевого активіста і екс-депутата Бучанської міської ради Віктора Бархоленка, який останні десять років веде активну боротьбу із незаконним розподілом землі та вирубкою лісів у Приірпінні. Бархоленко – учасник та організатор багатьох акцій, спрямованих на захист та охорону лісу від забудови.

Це був не перший напад на Віктора Бархоленка: за кілька місяців до цього невідомі, представившись журналістами, покликали Бархоленка нібито на інтерв'ю й облили активіста зеленкою⁷⁸. Ще один напад на Бархоленка був скоєний⁷⁹ у 2008 році, коли 30 жовтня його побили палицями двоє невідомих⁸⁰.

⁷⁷ Залаякують: черговий напад на Бархоленка // Громада Приірпіння. 24.01.2015. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2015/01/24/%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D1%8F%D0%BA%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B2%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D0%B4>

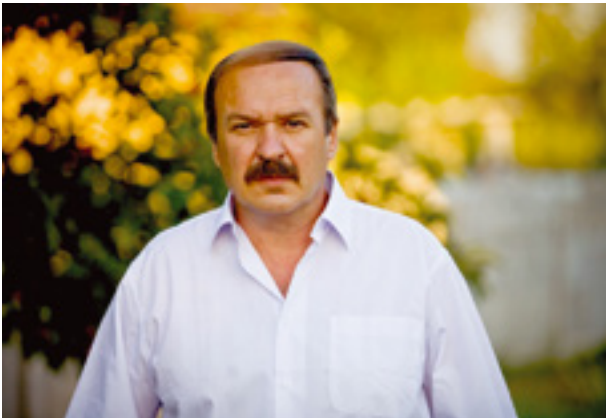
⁷⁸ Безпеліційна поразка: прокурор Матвієць VS Бархоленко // Громада Приірпіння. 19.11.2014. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2014/11/19/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D1%8F%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B2>

⁷⁹ Скоєно напад на Віктора Бархоленка. Нунчаками в голову – перший дзвоник... // Народна воля. 31.10.2008. http://www.narodnavolya.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=111:attack-on-victor-barholenka-nune-chakamy-in-the-head-first-bell-&catid=52:news

⁸⁰ Лише через 4 місяці, 16.02.2009 року, Ірпінським відділом поліції відкрито кримінальну справу за фактом хуліганських дій, здійснено судово-медичну експертизу. Із того часу минуло 8 років, але розслідування не зрушило з мертвої точки.

⁷⁶ Невідомі побили громадського діяча та журналіста, який писав про незаконний видобуток бурштину // Центр інформації про права людини. 12.07.2015. URL: https://humanrights.org.ua/material/nevidomi_pobili_gromadskogo_dijacha_ta_zhurnalista_jakij_pisav_pro_nezakonnij_vidobutok_burshtinu

Потерпілий твердить, що інцидент трапився орієнтовно між першою та четвертою годиною ночі. Кілька цеглин пробили потрійне скло, деякі пошкодили віконну раму. Подія сталася після того, як до Бархоленка приїхав журналіст Радіо Свобода Олександр Чорновалов, який працював у програмі «Схеми», що виходить на Першому національному каналі й покликана проводити антикорупційні розслідування про високопосадовців. Бархоленко допомагав журналісту готувати сюжет про незаконне переведення Бучанською радою лісу в «деревну рослинність» і його подальшу вирубку.

Наступний, четвертий, напад стався через півроку. У ніч з 8 на 9 серпня 2015 року кілька невідомих вдерлися до будинку захисника зелених зон Віктора Бархоленка.

«Я дрімав. Двоє-троє невідомих залізли, очевидно, через вікно. Перший удар був по голові. Далі вони накинулися на мене, почали добивати, глушити по голові, били по нирках, по спині, ногах. Одначасно один з них знімав все дійство на телефон. Тобто виконавцям напевно потрібно було прозвітуватися про виконану роботу. Я нікого не бачив, бо вони були в масках і гумових рукавицях. Через вікно вони і втекли», – розповідає⁸¹ Віктор Бархоленко. Після побиття активіст потрапив до обласної лікарні.

За його словами, напад стався на наступний день після того, як він відвіз листа до прокуратури з вимогою відкрити кримінальне провадження проти посадових осіб Бучанської ради, які *«дерибанили зелені зони»*⁸².

Проведена судова медична експертиза засвідчила наявність тілесних ушкоджень другого ступеню важкості, зокрема, крововиливу в мозок. Проте слідство приховує масштаб завданих тілесних ушкоджень, адже порушило справу за

⁸¹ Невідомі вночі побили Бархоленка: 4-й напад на активістів // Громада Приірпіння. 10.08.2015. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2015/08/10/nevidomi-vnochi-pobyly-barholenka-4-j-napad-na-aktyvistiv>

⁸² Головним слідчим управлінням Генеральної Прокуратури у липні 2015 року відкрито кримінальне провадження за фактом зловживання службовим становищем посадовими особами Бучанської міськради при незаконному переведенні земель лісогосподарського призначення (890 га) до категорії земель громадської та житлової забудови. По даній справі було зібрано всі необхідні матеріали для оголошення підозри. Проте вже у вересні 2015 року справу зі всіма матеріалами вилучено із цього відділу та передано до Департаменту з розслідувань злочинів у сфері державної служби та власності, де відкрито кримінальну справу щодо надання земель під будівельний бізнес без дотримання процедури аукціону. На думку Віктора Бархоленка, даний факт можна розцінювати як навмисні дії для затягування справи та приховування доказів.

ст. 125 Кримінального кодексу України (умисне легке тілесне ушкодження).

Тривають слідчі дії. Винних у вчиненні злочину не покарано.

Оскільки побиття Бархоленка стало вже четвертим нападом на нього, винуватці яких не були покарані, місцеві активісти акцію протесту на Варшавській трасі. Вони наголосили на тому, що влада має зупиняти такі порушення, однак *«переслідування продовжуються і зелені зони продовжують нищити»*.

НАПАД НА ВАЛЕНТИНУ МАКАРОВУ У КИЄВІ

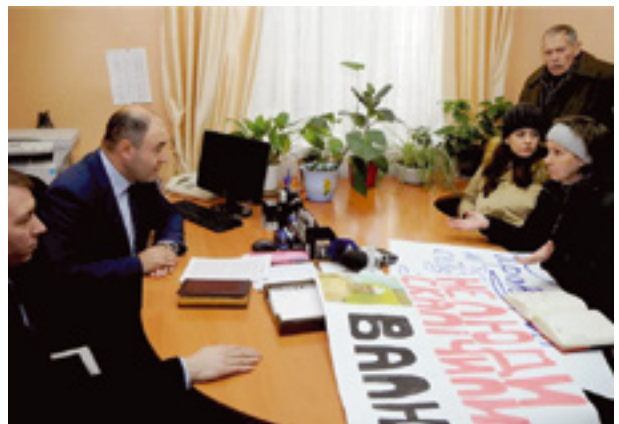
Увечері 21 липня 2015 року у Києві двоє невідомих побили активістку Валентину Макарову, яка боролася проти забудови паркових зон на лівому березі Дніпра у столиці⁸³.

Продемонструвавши жінці зброю, один із нападників зробив кілька пострілів по собаці. Потім він навів на активістку предмет, схожий на пістолет, і натиснув спусковий гачок, але внаслідок затримки під час стрільби пострілу не відбулося. Після цього нападники почали бити жінку по обличчю і тілу.

«Один стріляв, а інший бив ззаду. Я його не бачила і не очікувала, що їх двоє. Той, що стріляв, побіг за собакою, а інший продовжував бити. Ветеринари дістали із собаки дві кулі», – повідомила Валентина Макарова Центру інформації про права людини.

У активістки пробитий череп, також вона отримала низку інших травм. Поліція відкрила кримінальне провадження за ч. 1 ст. 121 Кримінального кодексу України (умисне тяжке тілесне ушкодження). На місці події правоохоронці знайшли гільзи, які відправили на експертне дослідження.

Утім, як розповіла активістка Центру інформації про права людини, прокуратура Києва перешкоджає доведенню справи до кінця. Одному із нападників була пред'явлена підозра, але пізніше справу було закрито. Потерпіла оскаржує закриття справи в суді.

⁸³ У Києві пробрили голову активістці, що виступає проти забудов // Центр інформації про права людини. 22.07.2015. URL: https://humanrights.org.ua/material/u_kijevi_probili_golovu_aktivistci_shho_vistupaje_proti_zabudov

Валентина Макарова є учасницею ініціативної групи щодо розриву договору оренди з ТОВ «Жен-Сан» на частину парку Кіото і транспортну розв'язку біля метро «Лісова». Ці об'єкти мали намір забудувати. Окрім того, активістка перебувала в ініціативній групі із протидії приватизації інтернату в цьому ж масиві. Також жінка займалась викриттям шахрайства при створенні об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Лісова пісня».

НАПАДИ НА ЄВГЕНА МЕЛЬНИЧУКА ТА ВАДИМА МАШТАБЕЯ В ІРПЕНІ

У серпні 2015 року здійснено кілька нападів на Євгена Мельничука та Вадима Маштабей – активістів, які протистояли незаконним забудовам у Ірпені Київської області, зокрема, напередодні вони виступали проти знищення вільхового гаю по вулиці Єсеніна.

На цій ділянці будівельна компанія «Орлан-інвест», яка наближена до мера Ірпеня Володимира Карплюка, намагалася побудувати житловий комплекс «Єсенін». Для захисту своїх прав та інтересів місцеві мешканці об'єдналися в ініціативну групу по захисту цієї зеленої зони і увійшли до Громадського руху захисту зелених зон Київщини.

Євген Мельничук також звернувся до суду з позовом до міської ради і вимогою скасувати рішення про надання згоди на оренду даної земельної ділянки. 28 липня 2015 року суд наклав заборону проводити будь-які будівельні дії на вул. Єсеніна, 30 та призначив розгляд справи на 1 вересня. Однак 30 липня на земельній ділянці почалися будівельні роботи. Робітники почали заливати бетон під фундамент.

На місце одразу виїхали Євген Мельничук та Вадим Маштабей. Вони підійшли до будівельників, щоб показати ухвалу про заборону будівництва. Відразу після цього декілька невідомих почали їх бити. Вадим Маштабей отримав забиття лівої нирки і був госпіталізований у лікарню⁸⁴.

4 серпня 2015 року на Євгена Мельничука було здійснено новий напад. Зловмисники підстерігали активіста по дорозі додому, вичікували в ку-

щах, а потім накинулись та побили. Потерпілий з черепно-мозковою травмою, забитим хребтом, струсом головного мозку та численними забоями потрапив до Київської обласної лікарні.

Правоохоронці, які виїхали на місце події, з'ясували, що двоє нападників накинулись на нього ззаду, збили з ніг, почали бити, вирвали з рук сумку, де були документи і планшет.

Міліція відкрила кримінальне провадження за статтю «грабіж». Сам Мельничук сумнівається в цьому і каже, що по його сумку нападники повернулися вже після того, як його побили.

⁸⁴ У побитті активістів Мельничука та Маштабей підозрюють тітушок карпюківських забудовників / Громада Приірпіння, 07.08.2015 – <http://kotsubynske.com.ua/2015/08/07/u-pobytti-aktyvistiv-melnychuka-ta-mashtabeya-pidozryuyut-titushok-karplyukivskiyh-zabudovnykiv/>

«Вони від мене відійшли на кілька метрів і один з нападників сказав другому – «сумку в нього за-бери». Той повернувся й виконав наказ. Тому я вважаю, що стаття, яка відкрита правоохоронцями – пограбування, відкрита умисно аби прикрити нападників і не прив'язувати їхні дії до забудовників», – розповів постраждалий⁸⁵.

За словами Євгена Мельничука, він впізнав нападників – це були охоронці із будівельного майданчика по вулиці Есеніна, 30. Побиття сталося після виходу сюжету програми «Гроші» на 1+1 про факти незаконної діяльності мера Ірпеня Віктора Карплюка.

Слідство за фактом відкритого заволодіння майном Євгена Мельничука, а також за фактом нанесення тілесних ушкоджень Вадиму Маштабею триває.

7 листопада 2016 року Євгена Мельничука знову побили, коли він намагався зняти на відео незаконну вирубку та транспортування дерев. Власник трактора напав на активіста і зламав йому ніс⁸⁶.

НАПАД НА ІРИНУ ГРИЩЕНКО В ІРПЕНІ

12 жовтня 2015 року в Ірпені, що на Київщині, депутат Ірпінської міської ради Валерій Пеший побив⁸⁷ активістку Ірину Грищенко із немовлям на руках.

⁸⁵ Там само.

⁸⁶ «Журналістська варта» виявила «чорну» схему вирубки і переробки леса Буча-Ірпень. Пострадал активист / Портал Ірпеня, 08.11.2016 – <http://irpen.net.ua/entertainment/item/1777-zhurnalistska-varta-vyyavila-chernuyu-skhemu-vyrubki-i-pererobki-lesa-bucha-irpen-postaradal-aktivist>

⁸⁷ Депутат побив жінку із грудною дитиною / 24 канал, 12.10.2015 – http://24tv.ua/deputat_pobiv_zhinku_z_grudnoyu_ditinoyu_n620018

У цей день у Ірпені мала початись вирубка лісу для подальшої забудови. Грищенко, яка виступала проти вирубки лісу, прибула на місце події поблизу своєї домівки по вулиці Соборна 1Г. Жінка перебувала у декретній відпустці, тому прийшла з 5-місячним немовлям на руках.

«На моїх очах падали здорові дерева, я не могла на це спокійно дивитись, тоді я обійняла сосну, на яку націлівся екскаватор. Роботи припинились, ми викликали міліцію та стали чекати», – розповіла Інна Грищенко⁸⁸.

В цей час приїхав депутат Пеший, який є відомим в місті забудовником, і почав грубо лягати, а також демонстративно намагався наїхати на активістку своїм авто.

Коли активістка почала знімати це на свій телефон, Пеший вдарив її в груди і вибив телефон. Його навіть не зупинило те, що на грудях була маленька дитина.

«Дитина від удару заплакала. Інна впустила телефон. А коли нахилилася за ним, то Пеший знову вдарив її в ніс», – розповів місцевий мешканець Ігор Юрчак.

Судова медична експертиза встановила, що активістка отримала легкі травми, зокрема струс мозку та забій носа.

За фактом побиття було порушено кримінальну справу за ч. 1 ст. 125 Кримінального кодексу України (умисне легке тілесне ушкодження). Були опитані свідки, проведена експертиза, зібрано інші необхідні матеріали. Справа знаходилась у Ірпінському відділі Національної поліції, нагляд здійснювався прокуратурою м. Ірпеня. На початку 2016 року справа була передана до обласної прокуратури, проте після нетривалого часу вже навесні 2016 року була повернута до поліції Ірпеня, а також змінено слідчого по даній справі. На момент публікації цієї доповіді досі не оголошено про підозру та не передано справу до суду.

⁸⁸ Коли Пеший відповів за напад на жінку з немовлям? // Громада Приірпіння. 08.03.2016. URL: <http://kotsubynske.com.ua/2016/03/08/koly-pjeshyj-vidpovist-za-napad-na-zhinku-z-nemovlyam>

НАПАДИ НА МИХАЙЛА БЕРЧУКА У ВЛАСІВЦІ

14 березня 2017 року у селищі Власівка Світловодського району Кіровоградської області двоє невідомих жорстоко побили призера паралімпійських змагань із метання спису і громадського активіста Михайла Берчука. Напад стався удень у людному місці поблизу торгового комплексу «Маркетопт», що на вулиці Лівобережній⁸⁹.

Михайло Берчук із тяжкими тілесними ушкодженнями потрапив до реанімації. У нього була черепно-мозкова травма, зламана одна рука, а друга рука сильно травмована.

За словами Берчука, невідомі били його дерев'яними битами. Він припускає, що у биті були шипи, оскільки один такий осколок із-під черепа витяг нейрохірург.

Після операції, яку йому зробили в обласній лікарні через добу після побиття, Берчук розповів⁹⁰, що впродовж тривалого часу відчував стеження за собою. Щоб захистити себе, активіст звертався до поліції, однак правоохоронні органи не відреагували на його повідомлення про переслідування.

Михайло Берчук припускає, що напад був реакцією на його діяльність у сфері екології. Зокрема він проводив активну боротьбу проти забруднення довкілля місцевими підприємствами з виробництва олії та майонезів (ТОВ «Гідросенд» та приватне підприємство «Віктор і К»).

«Еко-активістом я став у 2014 році, коли від раку померла моя мама. Тоді я звільнився з підприємства і почав виступати проти забруднення селища», – розповів Михайло Берчук Центру інформації про права людини.

Наприкінці вересня 2016 року Михайло Берчук організував у селищі акцію протесту. Люди протестували проти вантажних автомобілів, які попри дорожній знак «Проїзд вантажного тран-

спорту заборонено» регулярно возили сировину підприємствам не в об'їзд, а через саме селище.

Після цього 10 жовтня двоє невідомих напали на нього⁹¹ у центрі Власівки і почали бити його руками та ногами, приснувши в обличчя газом із балончика. Активісту були нанесені травми голови (розбитий ніс, пошкоджене око, струс мозку), однак, незважаючи на наявність свідків, винних так і не встановили.

⁸⁹ На Кропивниччині побили призера паралімпійських змагань та борця за чисте довкілля // Депо. Кропивницький. 15.03.2017. URL: <http://kr.depo.ua/ukr/kr/na-kropivnichchini-pobili-do-reanimaciyi-prizera-paralimpiyskih-zmagan-ta-borca-za-chiste-dovkillya-20170315536811>

⁹⁰ Побитий на Кропивниччині спортсмен-паралімпієць заявив, що за ним стежили // Депо. Кропивницький. 16.03.2017. URL: <http://kr.depo.ua/ukr/kr/pobitij-na-kropivnichchini-sportsmen-paralimpiyec-zayaviv-scho-za-nim-stezhili-20170316537872>

⁹¹ На Власівці били, б'ють та вбивають активістів! // Світловодськ. Info. URL: <http://www.svetlovodsk.info/2041-izbili-aktivista.html>

Волонтери, які допомагають військовим та постраждалим у ході збройного конфлікту

НАПАД НА ОФІС ОРГАНІЗАЦІЇ «НАРОДНИЙ ПОГЛЯД» У КИЄВІ

Увечері 14 жовтня 2014 року кілька десятків озброєних бійців батальйону «Айдар» розгромили офіс волонтерів із громадської організації «Народний погляд» у Києві по вулиці Ольшанська, 2.

Вони увірвалися в офіс, розгромили його і забрали цінні речі: гроші, медикаменти, документи, паспорти волонтерів, мобільні телефони, комп'ютер.

Як повідомила голова громадської організації «Народний погляд» Ірина Хованська, бійці «Айдару» погрожували автоматами волонтерам, які знаходилися всередині офісу, а деяких із них побили.

«Я зателефонувала командирі «Айдару» Сергію Мельничуку і сказала йому, що знайду відео з камер спостережень і викладу його в інтернет. Він у відповідь пригрозив мене вбити», – заявила⁹² активістка.

Коли на місце події приїхала міліція, озброєні нападники вже покинули приміщення.

На думку Ірини Хованської, мотивом нападу на офіс організації була відмова платити гроші за покровительство «Айдару»: *«Напередодні інциденту мені подзвонив заступник командира батальйону «Айдар» Сергій Граб. Він повідомив, що займається створенням єдиної бази волонтерів, і попросив нашу організацію передати йому всі статутні документи, а також ксерокопії паспортів волонтерів, і пообіцяв посприяти, щоб волонтери отримали статус учасників АТО. За таку підтримку він попросив щомісяця передавати для «Айдару» 20% від зі-*

браних нами грошей та іншої матеріальної допомоги. Але я від такого «дачу» відмовилася, так як наша організація вже має домовленості з іншими батальйонами, яким ми постійно допомагаємо», – розповіла вона.

Активістка написала заяву про злочин і неодноразово їздила у відділок поліції давати свідчення. Утім винних не було покарано, а командир батальйону «Айдар» Сергій Мельничук був обраний до Верховної Ради України і отримав депутатську недоторканість.

Громадська організація «Народний погляд» займалася волонтерською діяльністю з початку квітня 2014 року, включаючи збір медикаментів, бронезилетів і продуктів для добровольчих батальйонів, а також для кількох підрозділів Збройних сил України.

СПРОБА ПІДПАЛУ І ВИБУХ В ОФІСІ «ВОЛОНТЕРСЬКОЇ СОТНІ» В ОДЕСІ

9 листопада 2014 року в Одесі невідомі намагалися підпалити офіс «Волонтерської Сотні». Волонтери припускають, що нападники хотіли знищити коробки з білизною і теплим одягом, які чекали своєї відправки в зону АТО.

За словами керівниці «Волонтерської Сотні» в Одесі Далії Северин, четверо молодих людей у балаклавах близько 3:30 ранку уламками цегли розбили вікна офісу штабу організації на Адміральському проспекті, а у зроблені отвори кидали пляшки із запальною сумішшю.

⁹² Бойцы «Айдару» разгромили офис волонтеров в центре Киева // Голос. 14.10.2015. URL: http://ru.golos.ua:8081/crime/14_10_15_boitysyi_aydara_razgromili_ofis_volonterov_v_tsentre_kieva
Golos.ua © 2015

«Напади зафіксувала камера спостереження. На шум вибігли два охоронці, злякали нападників і викликали міліцію. Виявилось, що кидали не тільки «коктейлі Молотова», а й пляшки з хімією, яка роз'їдає речі», – розповіла⁹³ Далія Северин.

Наступний напад на офіс організації стався 10 грудня 2014 року. О пів на другу ночі в бізнес-центрі в Одесі, розташованому на розі вулиці Краснова та Адміральського проспекту, пролунав вибух. Слідчо-оперативна група, яка виїхала на місце події, встановила, що внаслідок вибуху пошкоджено вхід та вікна одного з приміщень на першому поверсі будівлі, який винаймає громадська організація «Волонтерська сотня». Постраждалих унаслідок вибуху не було.

Відомості про інцидент внесено до Єдиного реєстру досудових розслідувань за ознаками ч. 1 ст. 258 Кримінального кодексу України (терористичний акт). Матеріали направлено до Служби безпеки України.

Керівниця «Волонтерської сотні» Далія Северин заявила⁹⁴, що метою підричників був офіс волонтерської сотні, яка збирає гуманітарну допомогу для солдатів у зоні АТО. Вона повідомила, що камери відеоспостереження зафіксували жінку із закритим обличчям, яка залишила біля дверей вибуховий пристрій.

НАПАД НА «СТАНЦІЮ ХАРКІВ»

8 січня 2015 року увечері в Харкові невідомі озброєні люди вчинили напад на пункт видачі гуманітарної допомоги ініціативи волонтерів «Станція «Харків».

5 чоловіків у балаклавах зі зброєю увірвалися у приміщення їхнього волонтерського пункту за адресою: вулиця Червоножовтнева, 20 та у грубій формі почали вимагати від охоронця

пояснити політичну позицію волонтерського руху⁹⁵.

Волонтери повідомили, що постраждалих у результаті інциденту немає, майно і приміщення не були пошкоджені. Активісти написали заяву до правоохоронних органів.

Представники «Станції «Харків» заявили, що пункти допомоги продовжать роботу в колишньому режимі.

Особи нападників та їхні мотиви поліція так і не встановила.

«Станція Харків» – волонтерська ініціатива, створена у Харкові у травні 2014 року, для надання допомоги людям, які опинилися у біді в результаті збройного конфлікту на Сході України: внутрішньо переміщеним особам із Криму і зони проведення антитерористичної операції (АТО) на Донбасі, а також родинам загиблих учасників бойових дій, харків'янам та жителям Харківської області.

НАПАД НА ОФІС «ВОЛОНТЕРСЬКОЇ СОТНІ» У КИЄВІ

25 січня 2015 року у Києві невідомі обстріляли офіс організації «Волонтерська сотня» та пошкодили вхід до пункту прийому допомоги.

⁹³ В Одесі штаб волонтерів закидали «коктейлями Молотова» // Сегодня. 10.11.2014. URL: <http://ukr.segodnya.ua/regions/odessa/v-odesse-shtab-volonterov-zakidali-kokteylyami-molotova-568131.html>

⁹⁴ Вибух в Одесі розслідуватимуть як теракт // Німецька хвиля. 10.11.2014. URL: <http://www.dw.com/uk/%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D1%83%D1%85-%D0%B2-%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%96-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%83%D1%82%D1%8C-%D1%8F%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82/a-18119922>

⁹⁵ Нападение на офис волонтеров в Харькове. Правоохранители устанавливают обстоятельства // АТН. 09.01.2015. URL: <http://atn.ua/proisshestiya/napadenie-na-ofis-volonterov-v-harkove-v-milicii-ustanavlivayut-obstoyatelstva>

У скляних дверях офісу на бульварі Верховної Ради 21Б волонтери виявили чотири отвори. «З приїздом міліції виявилось, що отвори у склі – від травматичного пістолета, на підтвердження чого були виявлені гумові кулі всередині приміщення», – повідомила⁹⁶ волонтерка Наталія Воронкова.

Волонтери написали заяву до правоохоронних органів, проте кримінальну справу не порушили і розслідування інциденту проведено не було.

Адвокати, юристи

ПІДПАЛ ОФІСУ АДВОКАТСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ «БЕЗПАЛИЙ ТА ПАРТНЕРИ» У КИЄВІ

У ніч на 20 січня 2016 року у п'ятиповерховому будинку по вулиці Михайлівській, 24/11-В у центрі Києва, де знаходився офіс адвокатського об'єднання «Безпалій і партнери», сталася пожежа.

Камери спостереження зафіксували, як дві особи забризкали їх білою фарбою. Пожежа почалася з кабінету адвоката Тараса Безпалого, вогонь поширився із шафи, де зберігалися адвокатські досьє, архіви.

За повідомленням Державної служби з питань надзвичайних ситуацій, під час боротьби з вог-

нем стався вибух, який призвів до обвалення перекриття між першим і другим поверхами. Був поранений співробітник поліції. Під час пожежі загинула жінка 1927 року народження з другого поверху: її тіло було вилучено з-під завалу після локалізації пожежі.

⁹⁶ У Києві вхід до офісу волонтерів обстріляли з травматки / Українська правда, 25.01.2015 – <https://www.pravda.com.ua/news/2015/01/25/7056273/>

Тарас Безпалый пов'язує підпал зі своєю професійною діяльністю та каже, що він був здійснений із метою залякування⁹⁷. Зокрема йдеться про справу, у якій він захищав бійців АТО, один із яких загинув в хуліганській бійці 27 вересня 2016 року у Києві. Підпал стався за день до підготовчого судового засідання у цій справі, коли суд мав долучати докази і заслуговувати свідків.

Кримінальне провадження розпочато за ст. 194 Кримінального кодексу України (умисне знищення або пошкодження майна), однак станом на березень 2017 року винуватці підпалу слідством не були встановлені.

ПІДПАЛ АВТОМОБІЛЯ ОЛЕКСАНДРА ДЯДЮКА У КИЄВІ

28 січня 2017 року у Дніпровському районі Києва спалили машину юриста, який захищав активістів Петропавлівської Борщагівки Олександра Дядюка. Подія сталася близько четвертої години ранку.

«Близько третьої години ночі я виглядав на балкон, все було тихо і спокійно, а вже близько четвертої мені подзвонила в двері поліція. У дворі вже палала моя машина, сусіди вже вибігли і переставляли свої автомобілі, щоб вогонь не перекинувся», – розповів Дядюк⁹⁸.

⁹⁷ «Підпал офісу – це, можливо, залякування», – адвокат бійців АТО / Громадське радіо, 23.01.2016 – <https://hromadskeradio.org/programs/hromadska-hvylya/pidpal-ofisu-ce-mozhlyvo-zalyakuvannya-advokat-biyziv-ato>

⁹⁸ У Києві спалили машину адвоката, що бореться з незаконною забудовою // Українська правда. Київ. 28.01.2017. URL: <https://kiev.pravda.com.ua/news/588c9ac65ba74>

Він пов'язує цей інцидент з його правовою боротьбою з забудовою компанії «Buidling Development Holding» у Петропавлівській Борщагівці. *«Із тих пір, як я веду справи по «Празькому кварталу-2» у цієї будівельної компанії, я отримую численні погрози в інтернеті та по телефону, мовляв мене вб'ють, закопають. Постійно залякують», – сказав адвокат.*

Державна архітектурна будівельна інспекція (ДАБІ) виявила низку грубих порушень і скасувала всі дозвільні документи та призупинила будівництво, також активісти та ДАБІ виграли суди проти забудовника. Таким чином два будівельних об'єкти компанії Building Development Holding було зупинено.

Крім того, 24 січня 2017 року громада виграє суд в апеляційній інстанції щодо скасування генерального плану села Петропавлівська Борщагівка, за яким Building Development Holding мала звести висотні будинки на місці Вумиського лісу. Зі скасуванням генплану забудовник-монополіст втрачав майбутні прибутки, тому міг помститися активістам, які з ним судилися.

НАПАД НА АНДРІЯ ВЕРБУ У ДНІПРІ

Вранці 16 лютого 2017 року у Дніпрі на проспекті Олександра Поля двоє невідомих напали на адвоката Андрія Вербу та нанесли йому тілесні ушкодження. Нападу передувало стеження за будинком, де проживає Верба.

Адвокат пов'язує⁹⁹ цей напад із професійною діяльністю і вважає, що його було здійснено, щоб змусити його відмовитися від захисту клієнта, оскільки особи, які наносили тілесні ушкодження, повідомили йому прізвиська замовників нападу. *«Після побиття передали, що замовлення від Лисиченко і Лекішвілі», – повідомив¹⁰⁰ адвокат.*

Андрій Верба займається справою викрадення людини, яку у 2015 році декілька осіб тортурами примусили переписати майно своєї сім'ї на

⁹⁹ О ходе расследования дела об избиинии адвоката Андрея Вербы // Мост, 03.03.2017. URL: <http://most-dnepr.info/press-centre/archives/145424.htm>

¹⁰⁰ Срочно! В Днепре жестоко избиили адвоката Андрея Вербу (ФОТО 18+) // 056.ua. 16.02.2017. URL: <https://www.056.ua/news/1549740>

них. На думку адвоката, його хотіли залякати побиттям.

За фактом нападу дніпровська поліція розслідує кримінальну справу, кваліфіковану за ст. 397 Кримінального кодексу України «Втручання в діяльність захисника чи представника особи».

На Андрія Вербу вже намагалися напасти у жовтні 2016. За ним велось стеження та посту-

пали погрози вбивства. Адвокат каже¹⁰¹, що після звернення до поліції в перший раз його навіть не викликали на допит у якості потерпілого.

Верба повідомив Центру інформації про права людини, що розслідування його справи затягується, нападники не встановлені, так як поліція не вживає активних заходів для цього.

ПОРУШЕННЯ ПРИВАТНОСТІ ТА СТЕЖЕННЯ

Стеження за Інною Біленко

13 липня 2016 року голова громадської організації «Митний контроль» Інна Біленко заявила¹⁰², що за нею стежать через громадську діяльність.

«Майже тиждень тому я помітила, що за мною ведеться зовнішнє стеження. У понеділок зранку я вперше засікла автівку, яка безперервно слідувала за мною. Ввечері за мною стежило вже два авто. Стеження не припинилося ні на день, за цей час переслідувачі поміняли близько п'яти машин», – розповіла Біленко.

Голова «Митного контролю» вважає, що за нею стежили через громадську діяльність, адже пропозиції для реформування митного законодавства, які пропонує громадська організація, перешкоджають багатьом зацікавленим людям.

«Я неодноразово заявляла, що митні термінали – це розсадник корупції. Тому кількість

¹⁰¹ Сьогодні вранці жорстоко побили дніпровського адвоката Андрія Вербу (коментар) // 9 канал. 16.02.2017. URL: <http://9-channel.com/sogodni-vrantsi-zhorstoko-pobili-dniprovskogo-advokata-andriya-verbu-komentar-000128212.html>

¹⁰² І. Біленко вважає, що її переслідують через громадську діяльність // УНН. 13.07.2016. URL: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1586541-i-bilenko-vvazhaye-scho-yiyi-peresliduyut-cherez-gromadsku-diyalnist>

внутрішніх митниць треба зменшити. Друге питання, яке ми підіймаємо – це захист бази ризиків від зовнішнього втручання. Наші вимоги – встановити однакові алгоритми оцінки ризиків для всіх митниць та автоматизувати базу ризиків. Ми також підіймаємо питання маніпуляцій при формуванні митної вартості», – зазначила Біленко.

Вона впевнена, що кожен із цих аспектів є полем для корупції на якому заробляють великі гроші. «Звичайно що ті, кому недоліки української митної системи є вигідними не хочуть допускати реформ та намагаються залякати команду «Митного контролю», – заявила Біленко.

Голова «Митного контролю» звернулася до поліції та прокуратури.

Стеження за Віталієм Шабуніним

У вересні 2016 року ряд активістів, які виступають проти корупції, заявили¹⁰³, що влада веде незаконне стеження за окремими діячами та організаціями, щоб знайти інформацію, яка може їх дискредитувати. Зокрема, із такою заявою 20 вересня 2016 року виступив голова правління Центру протидії корупції Віталій Шабунін.

Із його слів, ключових працівників Центру протидії корупції вже давно слухають, а тепер ще й почали таємно навідуватися «в гості».

Також Віталій Шабунін повідомив, що в інтернеті раніше з'явилися фотографії¹⁰⁴ його недобудованого будинку: «Отримати адресу неможливо з публічних джерел. Це могли дізнатися або із зовнішнього спостереження, або з моїх телефонних розмов, або з трафіку руху телефону».

¹⁰³ Влада залучає спецслужби для війни проти антикорупціонерів, – експерти РПР // Цензор реформ. 27.09.2016. URL: http://reforms.censor.net.ua/news/3012305/vlada_zaluchaye_spetsslujby_dlya_viyiny_proty_antikoruptsioneriv_eksperty_rpr

¹⁰⁴ Маєток Віталія Шабуніна під Києвом // YouTube. 31.03.2016. URL: https://www.youtube.com/watch?v=dSWEMgq_rc4; Антикорупціонер Шабунін придбав 6 соток під Києвом (+ документ, відео) // КиевВласть. 01.04.2016. URL: http://kievvlast.com.ua/news/antikorrupcioner_shabunin_priobrel_6_sotok_pod_kievom_dokument_video37613.html.

Він зазначив, що коментарів щодо будинку у нього не брали, та пояснив, за які гроші купив ділянку та буде будинок. Також Шабунін додав фото будинку¹⁰⁵, щоб «незвані гості не совались там».

Раніше в інтернеті також з'являлися дані про рух коштів на рахунку Центру протидії корупції. До такої інформації ніхто не має доступу, окрім банків і правоохоронців. Саме їх Віталій Шабунін звинувачує¹⁰⁶ у свідомому «зливі» даних.

Віталій Шабунін звертався до правоохоронців із заявою про незаконне стеження і злив інформації, однак у відповідь отримав відписку.

«Від часів Януковича ситуація відрізняється лише тим, що поки що це не несе фізичної загрози тим, за ким стежать. Решта все – по-старому. При цьому дискредитаційні кампанії йдуть повним ходом не лише проти людей, але й проти інституцій (НАБУ) чи механізмів (e-декларування)», – заявив Ярослав Юрчишин.

Активісти не виключають залучення Служби безпеки України та Генеральної прокуратури України до стеження за ними. Вони вважають, що таким чином влада намагається маніпулювати суспільством та нав'язати думку, що «хороших активістів немає і нікому не можна вірити».

¹⁰⁵ Допис В.Шабуніна в Фейсбук 20.09.2016. URL: <https://www.facebook.com/vitaliy.shabunin/posts/1015396011596453?aid=13P92Y.wghot>

¹⁰⁶ Полювання на «відьом»: війна компроматів проти антикорупціонерів // Німецька хвиля.

Віталій Шабунін із 2008 році почав працювати у громадянській мережі «Опора». Паралельно очолив молодіжну організацію «Всеукраїнська фундація регіональних ініціатив» (ФРІ). У 2012 році створив ГО «Центр протидії корупції», якою керує й нині.

ДИСКРЕДИТАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ

Кампанії проти
антикорупційних
активістів

Активісти, що виступають проти корупції, стали об'єктом ряду цілеспрямованих дискредитаційних кампаній, які тривають протягом кількох останніх років. Зокрема, численним медіаатакам¹⁰⁷ були піддані Центр протидії корупції, Благодійний фонд «Пацієнти України», Всеукраїнська мережа людей, що живуть з ВІЛ/СНІД, та «Transparency International Україна».

Ці організації брали активну участь у запуску нових антикорупційних органів – Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Національного антикорупційного бюро (НАБУ), – запровадженні в Україні електронного декларування публічними службовцями їхнього майнового стану. Вони просувають антикорупційні реформи системі охорони здоров'я, борються за покращення прозорості та підзвітності державних закупівельних ліків та передачу держзакупівель медичних препаратів міжнародним організаціям.

Дискредитаційні кампанії поширювалися через проплачені матеріали у ЗМІ та на сайтах інтернет-видань із сумнівною репутацією, а також активно ширилися соціальними мережами. У них також просувалися тези про неефектив-

ність нових антикорупційних органів, електронної системи публічних державних закупівель ProZorro і закупівель медичних препаратів міжнародними організаціями¹⁰⁸.

Зокрема, ряд дискредитуючих матеріалів було опубліковано проти членів «Центру протидії корупції» Віталія Шабуніна¹⁰⁹, Олександри Устінової¹¹⁰ та інших.

Інша хвиля дискредитаційних матеріалів була спрямована проти голови правління громадської організації «Пацієнти України», члена координаційної ради Всеукраїнської мережі людей, що живуть з ВІЛ/СНІД Дмитра Шерембея¹¹¹, а також інших співробітників організації.

¹⁰⁸ Див., наприклад: ЮНІСЕФ закупил для Украины лекарства от ВИЧ/СПИД по беспрецедентно высоким ценам // Hyser, 05.07.2016. URL: <http://hyser.com.ua/economics/yunisef-zakupil-dlya-ukrainy-lekarstva-ot-vich-sp-id-po-bespretseidentno-vysokim-tsenam-93706>; Закупки через международные организации: достижение или провал? // Аптека.Уа. 07.12.2015. URL: <http://www.apтека.ua/article/3532204>; Экономика на закупках лекарств через международные организации: разоблачение манипуляций // Медицинский контроль. URL: <http://medcontrol.com.ua/ekonomiya-na-zakupkah-lekarstv-cherez-mezhdunarodnye-organizatsii-razoblachenie-manipulyatsij>

¹⁰⁹ Журналист рассказал, чем на самом деле занимается Виталий Шабунин в «Центре противодействия коррупции» // Антикор. 29.03.2016. URL: https://antikor.com.ua/articles/95283-hurnalist_rasskazal_chem_na_samom_dele_zanimaetsja_vitalij_shabunin_v_tsentre_protivodejstvija_korru; Борец с коррупцией Шабунин наврал в своей декларации о доходах – бойко // 368.media. 01.04.2016. URL: <https://368.media/2016/04/01/borets-s-korruptsiej-shabunin-navral-v-sobstvennoj-deklaratsii-odohodah-bojko/>; «Спускає гранти на дівок»: спливло цікаве фото з антикорупціонером Шабунінін // Обозреватель. 15.04.2016. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/crime/48367-spuskae-granti-na-divok-splivlo-tsikave-foto-z-antikoruptionsioner-shabunin.htm>; Віталій Шабунін: антикорупціонер закритого типу // КОД. 01.07.2016. URL: <http://kod-ua.com/novosti-ukrainy/item/45747-vitalij-shabunin-antikoruptionsioner-zakritogotipu>; За скільки Віталій Шабунін бореться з корупцією // Інформатор. 09.07.2016. URL: <http://informator.news/za-skilky-vitalij-shabunin-boretsya-z-koruptsijeyu>.

¹¹⁰ Грантожери під парасолькою генпрокурора Луценка // Тема. 15.06.2016. URL: <http://tema.in.ua/article/9907.html>

¹¹¹ Фонд «Пациенты Украины» оказался «карманной организацией» Мусия // Обозреватель. 07.09.2014. URL: <https://www.obozrevatel.com/crime/96714-fond-patsienty-ukrainy-okazalsya-karmannoj-organizatsiej-musiyam>; Глава «Пациентов Украины» зарабатывал на том, что продавал коммерческую тайну // Власть. 24.10.2014. URL: <http://vlasti.net/news/204727>; Голова «Пацієнтів України» Дмитро Шерембей працює в інтересах Росії // Антикор. 30.10.2014. URL: https://antikor.com.ua/articles/17840-golova-patsijentiv_ukrajini_dmitro_sherembej_pratsjuje_v_interesah_rosiji; «Пацієнти України» вибирають найкоштовніше // Ваше здоров'я. 25.12.2015. URL: <http://www.vz.kiev.ua/paciyenti-ukrainy-vibirayut-najkoshtovnishe/>; Не все гранты одинаково полезны // Экономические известия. 09.10.2015. URL: <http://eizvestia.com/publications/full/137-ne-vse-granty-odnakovo-polezny>; Организации пациентов в борьбе за миллионы долларов / 23.11.2015 <http://racurs.ua/1013-ludi-jivuschih-s-vich-sp-id-cena-voprosadesyatki-millionov>; Дима Шерембей: Как пацан к успеху шел. Начало // ЛикиLeaks. 18.10.2016. URL: <http://likileaks.com.ua/article/dima-shierembiei-kak-patsan-k-uspiekhu-shiel-nachalo>; Гучне фіаско борців із корупцією: правда про минуле і сумнівні доходи Віталія Шабуніна, Дмитра Шерембея та Володимира Курпіти / Фарма. 21.06.2016. URL: <http://pharma.net.ua/publications/articles/15780-guchne-fasko-borciv-iz-korupcieju-pravda-pro-minule-i-sumnivni-dohodi-vitalija-shabunina-dmitra-sherembeja-ta-volodimira-kurpiti>

¹⁰⁷ Див. наприклад: В.Бойко. Про громадських лобістів, медичну мафію і боротьбу з корупцією // Ракурс. 11.07.2016. URL: <http://ua.racurs.ua/1242-korupciya>

Активісти, які виступають за антикорупційні реформи в системі охорони здоров'я вважають, що за дискредитаційними кампаніями проти них можуть стояти різні суб'єкти: представники влади, які раніше наживалися на непрозорих тендерах, або виробники медпрепаратів і локальні дистриб'ютори, які брали в них участь, тощо. Крім того, причина може бути не тільки в самих закупівлях, а й в переліку препаратів, які включають до протоколів лікування конкретних хвороб, чи виключають з них.

Чергова хвиля дискредитації антикорупційних активістів сталася у кінці березня 2017 року після прийняття змін до законодавства, коли обов'язок подавати декларації про доходи був додатково покладений на активістів, які протидіють корупції (див. детальніше на стор. 11). Адміністрація президента України розіслала вказівки депутатам Блоку Петра Порошенка, що стосуються аргументації на користь поширення електронного декларування на антикорупційні громадські організації. Відповідні документи оприлюднило інтернет-видання «Українська правда»¹¹².

У цих інструкціях, зокрема, вказується, що *«особи, які беруть участь у реалізації в Україні відповідних програм міжнародної допомоги, у роботі громадських об'єднань, інших не-підприємницьких товариств, діяльність яких спрямована на запобігання та протидію корупції, мають вирішальний вплив на формування державної політики та на діяльність ключових органів із запобігання та протидії корупції»*. А також, що сьогоднішні *«представники громадськості – це завтрашні політики»*.

В АП аргументують дії влади тим, що, начебто, *«останнім часом стали непоодинокими випадки звинувачень у недоброчесності окремих знакових представників громадських організацій»*. Таким чином, електронне декларування доходів представників громадських організацій має, як ідеться в рекомендаціях, *«мінімізувати спекуляції навколо статків та конфлікту інтересів таких осіб»*, а також *«поси-*

люватиме їхню відповідальність і сприятиме зміцненню суспільної довіри до антикорупціонерів». Наголошується також, що нові правила *«поширюватимуться лише на керівний склад неурядових організацій і не зачіпають рядових членів організацій»*.

Дискредитація активістів, які відвідували непідконтрольну частину Донбасу

Ще одна дискредитаційна кампанія пов'язана із роботою українських правозахисників та громадських активістів в так званій «Донецькій народній республіці» (ДНР) – на частині Донбасу, непідконтрольній українському уряду.

У грудні 2016 року на сайті PBS-News, що пов'язаний із сайтом «Миротворець»¹¹³ (публікує персональні дані осіб, яких підозрюють у «злочинах проти основ національної безпеки України, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»), були оприлюднені дані активістів, які для здійснення своєї роботи переміщалися з підконтрольної території на неконтрольовану частину Донбасу.

Зокрема, були опубліковані¹¹⁴ дані представників Центру соціальних і трудових досліджень Ніни Потарської, Віталія Атанасова та Романа Клименка, які їздили на непідконтрольну частину Донбасу для проведення дослідження¹¹⁵ про соціально-економічну ситуацію на непідконтрольних територіях, яке готувалося за підтримки Швейцарського

¹¹³ Сайт створений навесні 2014 року волонтерською групою «Народний тил». Його пов'язують із радником міністра внутрішніх справ України Антоном Герасченком. В своїй роботі особливу увагу приділяє проявам терористичної та сепаратистської діяльності на території України. Центр «Миротворець» співпрацює зі Службою безпеки України, Генеральним Штабом ЗСУ, Міністерством внутрішніх справ України, Державною прикордонною службою та Державною пенітенціарною службою. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Валерія Лутковська у 2015 і 2016 році вимагала закрити сайт «Миротворець» як такий, що порушує законодавство про захист персональних даних, а також притягати до відповідальності осіб, що причетні до його функціонування. Було порушене відповідне кримінальне провадження, але сайт працює до цього часу.

¹¹⁴ P.Зайцев. Еще раз о журнальщиках или, почему родина, медиа*ляды? // PBS-News. 07.12.2016. URL: <https://psb-news.org/eshhe-raz-o-zhurnashlyuhahlyu-pochem-rodyna-medya-lyady/>

¹¹⁵ Economic Connectivity in Ukraine a Regional Focus / CASE-Ukraine. URL: <http://www.case-ukraine.com.ua/en/ekonomichni-zvyazki-v-ukraini-regionalnij-vimir/>

¹¹² АП розіслала «темники», як виправдати скандальні правки до декларування // Українська правда. 28.03.2017. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2017/03/28/7139524>

федерального департаменту закордонних справ. Також метою був збір інформації про трансформацію життя жінок на конфліктних територіях, оскільки Ніна Потарська працювала в Міжнародній жіночій лізі за мир і свободу і готувала доповідь щодо дискримінації жінок для Комітету ООН з ліквідації всіх форм дискримінації жінок (CEDAW).

На сайті PBS-News було оприлюднено скріншоти зі зламаного онлайн-листування активістів, скани їхніх паспортів, а також акредитаційних прес-карт, які вони мали отримувати для роботи на території т.зв. ДНР і ЛНР. У дискредитаційній статті активістів названо «посібниками окупантів», «журналюшками» та «медіаб*ядями».

«Це виглядає як «наводка». Дані публікують, але ми не знаємо, хто цим скористається. Я не можу відчувати себе безпечно і хвилююся за безпеку своїх дітей», – сказала¹¹⁶ Ніна Потарська.

Раніше її дані уже були оприлюднені¹¹⁷ сайтом «Миротворець», коли у травні 2016 року сайт виклав у вільний доступ¹¹⁸ персональні дані більше 4000 журналістів, які отримували акредитацію у т.зв. ДНР, включаючи співробітників BBC, Reuters, AFP, The Independent, Ceska televize, CNN, Bloomberg, Aljazeera, AP, Liberation, ИТАР-ТАСС, RT та інших ЗМІ.

Після цього Потарська почала отримувати погрози. За підтримки Української Гельсінської спілки з прав людини вона звернулася до правоохоронних органів, однак ефективне розслідування проведене не було.

Крім того, в базі «Миротворця» були опубліковані і прізвища та персональні дані інших активістів, які працювали на непідконтрольній частині Донбасу, наприклад, С. (див. детальніше на стор. 50). Активістів називали «посібниками терористів», вони мали проблеми із

перетином лінії розмежування і отримували погрози.

9 липня 2016 року у Торецьку представники місцевої поліції увірвалися в будинок до керівниці громадської організації «Екологія та соціальний захист» Ольги Руденко і вимагали пройти з ними до відділку поліції. *«Сказали, що вона сепаратистка і щоб збиралася. Підставу назвали – вона на сайті «Миротворець». Вона стала протестувати, сказала, що на «Миротворці» її немає, що звернеться до Уповноваженого з прав людини. Тож вони пішли, але пообіцяли з нею розібратися», – повідомив¹¹⁹ директор Еколого-культурного центру «Бахмат» Володимир Березін.*

Березін подзвонив начальнику Бахмутського відділення поліції В. Гончарову, який керує і Торецькою поліцією, і він підтвердив, що до *«Ольги Петрівни був такий візит, але не тому що вона на «Миротворці», а тому що «був сигнал».*

Ольга Руденко – активістка, яка займалася захистом екологічних прав, а також надавала пра-

¹¹⁶ Кто в новом списке сайта «Миротворець»? // Громадське радіо. 11.12.2016. URL: <https://hromadskeradio.org/ru/programs/kyiv-donbas/kto-v-novom-spiske-sayta-mirotvorec>

¹¹⁷ Актуальні коментарі: «Миротворець» проти журналістів // Політична критика. 13.05.2016. URL: <http://ukraine.politicalcritique.org/2016/05/aktualni-komentari-mirotvorets-proti-zhurnalistiv/>

¹¹⁸ Т.Печончик. Вітик персональних даних 4000 журналістів. Хто відповідь? // Центр інформації про права людини. 13.05.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/vitik_personalnih_danih_4000_zhurnalistiv_khto_vidpovist

¹¹⁹ У Торецьку поліція звинувачує в сепаратизмі проукраїнську активістку-правозахисницю // Центр інформації про права людини. 11.06.2016 – https://humanrights.org.ua/material/v_torecke_policija_obvinjajet_v_separatizme_proukrainskuju_aktivistkupravozashnitcu

вову допомогу ромам і навчала їх, як евакуюватися з зони бойових дій.

КРИМІНАЛЬНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Справи Дмитра Шерембея та «Пацієнтів України»

Після публічного викриття корупційної схеми при реєстрації препарату для лікування гепатиту С, голова благодійного фонду «Пацієнти України» Дмитро Шерембей у 2014 році зазнав переслідування та проти нього було порушено кримінальну справу. Крім того, компанія «Валартін Фарма» подала цивільний позов проти Дмитра Шерембея та редакції газети «Капітал», оскільки видання оприлюднило дані активістів щодо того, що препарат «Альфапег» для лікування гепатиту С зареєстрований із порушеннями і може нашкодити хворим.

Дізнавшись, що до України потрапив препарат, який не пройшов клінічного випробу-

вання, активісти звернулися до Міністерства охорони здоров'я України із проханням перевірити підозрілу компанію, яка продавала ці ліки. Утім, виробники «Альфапега» хотіли, щоб їхній препарат закупила держава без всяких перевірок. Вимоги активістів підтвердити ефективність препарату компанія теж проігнорувала.

У серпні 2014 року в інтерв'ю газети «Капітал» Дмитро Шерембей розповів про дії фармацевтичної компанії та корупційні схеми, поширені в фармацевтичному бізнесі. Після цього йому пред'явили позов про захист ділової репутації, а також порушили кримінальну справу. Шерембея підозрювали в незаконному зборі і використанні відомостей, що становлять комерційну таємницю та заподіяли матеріальну шкоду фармацевтичній компанії.

Виконавчий директор благодійного фонду «Пацієнти України» Ольга Стефанишина пояснила¹²⁰: «Представники «Валартін Фарма» прагнуть виграти державний тендер. Оскільки їхній препарат не відповідає критеріям, вони блокують закупівлі через Антимонопольний комітет».

«Це перший випадок після Майдану, коли в Україні судять громадянського активіста за те, що він відстоює права пацієнтів»¹²¹, – заявив голова громадської організації «Центр протидії корупції» Віталій Шабунін.

Зрештою Благодійний фонд «Пацієнти України» виграв обидві справи за судовим позовом фармацевтичної компанії ТОВ «Валартін Фарма». Відповідно до рішення Апеляційного суду м. Києва від 12 липня 2016 року, позовні вимоги фармацевтичної компанії до БФ «Пацієнти України» за розповсюдження недостовірної інформації є недоведеними. Саме тому суд ухвалив рішення про відмову фармацевтичній компанії у задоволенні позову¹²².

¹²⁰ Дмитрій Шерембей: «Я готов отстаивать правду» // День. 05.11.2014. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/obshchestvo/dmitriy-sherembej-ya-gotov-otstaiivat-pravdu>

¹²¹ Дмитрій Шерембей: «После того как я рассказал о незаконной регистрации лекарства против гепатита С, против меня возбудили уголовное дело» // Факты. 05.11.2014. URL: <http://fakty.ua/190565-dmitrij-sherembej-posle-togo-kak-ya-rasskazal-o-nezakonnoj-registracii-lekarstva-protiv-hepatita-s-protiv-menya-vozbudili-ugolovnoe-delo>

¹²² Фармацевтична компанія програла у суді БФ «Пацієнти України». Пацієнти України. 27.07.2016. URL: <http://patients.org.ua/2016/07/27/farmatsevtichna-kompaniya-prograla-u-sudi-bf-patsiyenti-ukrayini>

У 2017 році Дмитро Шерембей став фігурантом ще однієї кримінальної справи про нібито привласнення, розтрату посадовими особами Благодійної організації «Мережа» та Громадської організації «Пацієнти України» коштів міжнародної фінансової допомоги Глобального фонду для боротьби із СНІДом, туберкульозом та малярією в особливо великих розмірах.

Кримінальне провадження було відкрито 1 лютого 2017 року Головним слідчим управлінням Національної поліції України за ч.5 ст. 191 Кримінального кодексу України.

Відкриття провадження ініціював прокурор Генеральної прокуратури України О.Богданов на підставі інформації, розміщеної на фейсбуці майже рік тому (допис Володимира Бойка¹²³, датований червнем 2016 року).

Проводячи розслідування по вказаній справі, поліція допитала голову координаційної ради БО «Мережа» Дмитра Шерембея та посадових осіб громадської організації «Пацієнти України». На запит слідчого організація передала слідству звіти про свою діяльність за 2014-2016 роки, аудиторські звіти компанії «Делойт» стосовно програми, що фінансуються Глобальним фондом, та інші документи, які відображають програмну та фінансову діяльність.

В організації звертають увагу на «нетиповість та аномальність» цієї справи: ініційоване відповідно до рапорту прокурора ГПУ розслідування спущене не куди-небудь, а в Головне слідче управління Нацполіції, а підставою для його відкриття стала інформація з соціальних мереж, яка *«не містить жодної доказової бази»*.

Говорячи про причини переслідування, Дмитро Шерембей стверджує, що вони аналогічні, як і у випадку із Центром протидії корупції (див. детальніше на стор. 45): *«Сам факт порушення кримінальної справи, якою б безглуздою вона не була, дає прокуратурі широкі процесуальні можливості. Вони це використовують, щоб вести прослуховування телефонних розмов, стежити за активістами, мати доступ до доку-*

ментів і фінансової інформації організації. А потім ця інформація спливає у дискредитаційних кампаніях (див. детальніше на стор. 42)».

Активіст порахував, що порушені проти нього і його організації справи відібрали 400 годин через необхідність ходити на допити і судові засідання. *«Окрім втрат робочого часу це ще й викликає емоційне виснаження»*, – додав він.

Дмитро Шерембей – громадський діяч, правозахисник, голова правління громадської організації «Пацієнти України» (до 2014 – ЮКАБ, UCSAB), член координаційної ради Всеукраїнської мережі людей, що живуть з ВІЛ/СНІД. Експерт у сфері громадського здоров'я, протидії корупції, захисту прав людей, які живуть з ВІЛ, та забезпечення доступу до лікування ВІЛ/СНІД, гепатитів, онкологічних захворювань. Зокрема, як організатор численних публічних акцій, що висвітлювались у національних та закордонних ЗМІ, для привернення громадської уваги до проблем людей з важкими діагнозами та лобіювання урядових рішень для їх порятунку. Одним із впізнаваних «фірмових знаків» створених Дмитром Шерембеєм є футболки зі слоганом «UKRAINE Fuck corruption». Він і значна кількість інших публічних осіб використовували такі футболки для привернення уваги до необхідності боротьби з корупцією в Україні.

У підлітковому віці потрапив у наркотичну залежність. Із 16 до 24 років тричі перебував у в'язниці. На початку 2000-х, після виходу з в'язниці дізнався про своє інфікування одразу трьома смертельними хворобами: туберкульозом, гепатитом С і ВІЛ. Завдяки вчасному і вдалому лікуванню переміг дві перші хвороби. Відкрито живе з діагнозом ВІЛ.

Справа Віталія Шабуніна і Центру протидії корупції

22 березня 2016 року Печерський райсуд Києва надав слідчим Генпрокуратури доступ із правом вилучення речей і документів Центру протидії корупції, а також документів, які ста-

¹²³ URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1717712945112163&id=100006204226091

новлять банківську таємницю. Слідчі Генпрокуратури розслідували начебто розкрадання виділених урядом США і європейськими партнерами коштів на реформування прокуратури.

У «Центрі протидії корупції» назвали таке кримінальне провадження приводом втрутитися і заблокувати роботу громадської організації, заарештувати її рахунки та розпочати кримінальне переслідування її співробітників, які публічно критикують роботу керівництва Генпрокуратури.

За словами Віталія Шабуніна, Центр протидії корупції не причетний до коштів, які уряд США виділив на реформу прокуратури. Він розцінив цю ситуацію як політичний тиск на організацію. «Ми послідовно критикуємо генерального прокурора та двох його заступників – Севрука та Столярчука, останні півроку розповідаючи, як ця команда злила ключові провадження по Януковичу та його посіпаках», – сказав активіст¹²⁴. Крім того, додав він, Центр протидії корупції звернувся з вимогою до генерального прокурора Віктора Шокіна звільнити Столярчука за те, що, на думку громадськості, він провалив справу одіозного олігарха Юрія Іванющенка.

28 березня прокурор ГПУ Владислав Куценко запевнив, що Генпрокуратура не відкривала жодного кримінального провадження проти голови правління Центру протидії корупції Віталія Шабуніна та його колег, але розраховує на те, що перешкод для доступу до документів, пов'язаних з отриманням Центром іноземної допомоги, чинити ніхто не буде. За словами Куценка, ця перевірка – ініціатива не керівництва ГПУ, а депутатів з різних фракцій, «які попросили ГПУ перевірити ефективність та законність використання коштів іноземної допомоги».

Свій інтерес до роботи громадської організації ГПУ пояснила тим, що намагається розібратися, куди пішли кошти, виділені урядом США на реформу цього правоохоронного органу. На думку Генпрокуратури, кошти повинні були бути перераховані на рахунки відомства. У відповідь

ЦПК опублікував угоду на отримання гранту і пояснив, що 189 тис. доларів були виділені на моніторинг кандидатів і навчання детективів, які пройшли відбір у Національне антикорупційне бюро.

Після того, як генеральним прокурором України у травні 2016 року був призначений Юрій Луценко, він заявив, що «в матеріалах щодо використання коштів американського гранту немає підстав для кримінального провадження, а отже, воно буде закрито»¹²⁵. Як повідомив Віталій Шабунін, кримінальна справа і справді була закрита.

ЦПК займається просуванням антикорупційного законодавства та створення антикорупційних органів в Україні – Національного антикорупційного бюро (НАБУ), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП), Агентства по поверненню активів, а також антикорупційних судів. Протягом 2014-2016 рр. активісти цієї організації розірвали державні контракти з корупційною складовою в держструктурах, на суму близько 1,9 млрд. гривень.

Справа захисників озера Качине

У квітні 2016 року сталося декілька нападів невідомих осіб на активістів, які виступили на захист озера Качине у Києві. Невідомі чоловіки були в камуфляжі, масках, а деякі – в бронезилетах та зі зброєю. Від цих нападів постраждало 3 особи, які звернулися до поліції, кримінальне провадження на сьогодні триває.

Представники забудовника заявляють, що мають право на підготовчі роботи, тобто на засипання озера Качине, оскільки у 2014 році міська влада дала дозвіл на будівництво 6-секційного житлового будинку на 1276 квартир з дворівневим підземним паркінгом. Забудовник стверджує, що ніякого озера там немає, є лише багниста територія. Очолює комунальне підприємство-збудовник депутат Київради від «Солідарності» В'ячеслав Непоп.

¹²⁴ Шабунін пояснив, чому ГПУ переслідує Центр протидії корупції // Українська правда. 30.03.2016. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/03/30/7103811>

¹²⁵ Справу проти Шабуніна закривють, а з Каськом розбереться НАБУ // Українська правда. 30.05.2016. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/05/30/7110174>

21 квітня 2016 року забудовник та генпідрядник подали цивільний позов проти п'яти місцевих активістів, які брали участь в мирній акції протесту проти засипання озера Качине. За місяць будівельник замінив цих п'ять відповідачів на інших чотирьох із числа тих, хто був на акції мирного протесту. Цими чотирма особами стали: Сергій Куценко, Сергій Миронюк, Тамара Харчилава та Вікторія Бегаль. Із учасників мирної акції протесту хочуть стягнути 195 тис. гривень. Активістів у суді взялася захищати Українська Гельсінська спілка з прав людини.

Представники забудовника звинувачують їх у тому, що вони 17 березня 2016 року начебто перешкождали виконанню «господарських робіт», тобто не пускали машини, які підвозили будівельне сміття для засипання озера Качине.

Представники забудовника в якості доказів надали суду нарізку відео, на якому активісти нібито перешкоджають господарській діяльності. На відео, продемонстрованому в залі суду, видно, як активісти лягають на дорогу, намагаються зупинити машини і проводять роз'яснювальну роботу про те, чому озеро забудовувати не можна.

У свою чергу представник учасників мирної акції протесту від Української Гельсінської спілки з прав людини стверджує, що дії Сергія Куценка, Сергія Миронюка, Тамари Харчилава та Вікторії Бегаль були в законних рамках, тому що ніякого насильства з їхнього боку не було, а вони реалізовували своє конституційне право на мирні зібрання.

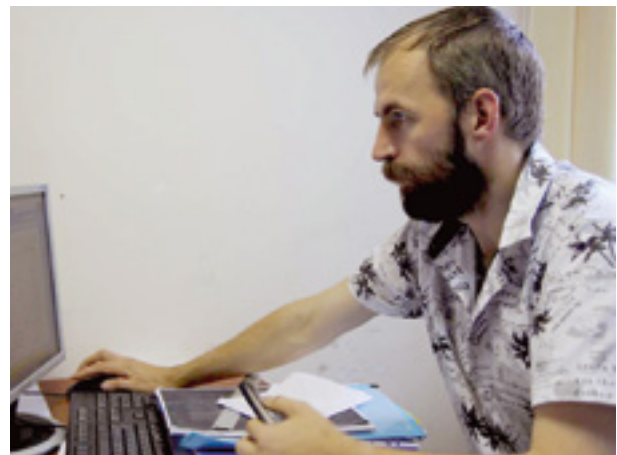
Судовий розгляд зараз на стадії опитування свідків, а також уже рік триває кримінальне провадження щодо того, чи є правомірним засипання озера Качине.

Справа Олега Веремієнка

20 лютого 2017 року прокуратура оголосила дві підозри адвокату, який співпрацює з Українською Гельсінською спілкою з прав людини, Олегові Веремієнку. Йому інкримінується опір працівнику правоохоронного органу (ч. 2 ст.

342 Кримінального кодексу України) та вплив на правоохоронця (ч. 1 ст. 343 ККУ).

Ця справа пов'язана із обшуком офісу адвокатів Чудовських 01 вересня 2016 року, коли слідчі Генпрокуратури хотіли вилучити два комп'ютери без санкції суду. *«У них була лише санкція на обшук офісу. Вони шукали паперові носії на певну фірму. Коли вони сказали, що ми виносимо два комп'ютери, я сказав їм: «Хлопці, покажіть мені рішення суду. Відповідно закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є адвокатська таємниця, і ви не можете порушувати її», – розповідає Олег Веремієнко¹²⁶.* Але працівники Генпрокуратури не прийняли до уваги його роз'яснення і почали запаковувати комп'ютери у сміттєві пакети. Веремієнко у відповідь заявив, що затримує їх у порядку, передбаченому ст. 207 Кримінального процесуального кодексу і викликав поліцію. Адвокат написав заяву про злочин. У Нацполіції кажуть, що передали матеріали в київську прокуратуру, але їх там загубили. Натомість прокуратура відкрила справу проти самого Веремієнка.

Адвокат вважає, що натхненником його переслідування є Служба безпеки України. СБУ, за його словами, не подобається те, що він захищає полковника Івана Без'язикова, якого правоохоронці звинувачують в участі у терористичній організації та у державній зраді.

Своїї вини Олег Веремієнко не визнає. Йому загрожує до двох років позбавлення волі, а також позбавлення доступу до професії.

¹²⁶ Генпрокуратура та СБУ хочуть позбавити мене професії – адвокат Веремієнко // Центр інформації про права людини. 07.03.2017. URL: https://humanrights.org.ua/material/genprokuratura_ta_sbu_khochut_pozbaviti_mene_profesiji__advokat_veremijenko

Українська Гельсінська спілка з прав людини прийняла рішення¹²⁷ підтримати цю справу та слідкувати за її розвитком, адже вона порушує низку важливих питань, пов'язаних з можливістю захисників (адвокатів) виконувати свої професійні обов'язки без ризиків стати об'єктами необґрунтованих переслідувань з боку правоохоронних органів.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Справа Максима Корнієнка

14 листопада 2016 року правозахисник Максим Корнієнко був заарештований на 15 діб за те, що він відмовився прослідувати із зали суду у райвідділ поліції¹²⁸.

Корнієнко вів спостереження за відкритими слуханнями у кримінальній справі стосовно двох представників ромської громади в Вовчан-

ському районному суді Харківської області. Він записував те, що відбувалося в залі суду, на мобільний телефон, коли суддя наказав йому зупинитися, не надавши законного обґрунтування заборони.

Оскільки Максим Корнієнко відмовився припинити відеозйомку, суддя покликав співробітників поліції, які забрали правозахисника і пред'явили йому звинувачення в «злісній непокорі законному розпорядженню або вимозі працівника міліції» за ст. 185 Адміністративного кодексу України.

Слухання у цій справі відбулися в той же день під головуванням того ж судді, який запросив поліцію, що свідчить про очевидний конфлікт інтересів.

Суд визнав у діях правозахисника адмінпорушення, передбачене ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення, та обрав для нього максимальне покарання – адміністративний арешт на термін до 15 діб. При цьому суд не встановив обставин, що обтяжують провину Корнієнка.

18 листопада 2016 року адвокат Корнієнка оскаржив рішення суду. У своїй скарзі Максим Корнієнко наголосив на неприпустимості ситуації, при якій вирок виноситься тим же суддею, що заборонив відеозйомку і санкціонував арешт. Правозахисник також вказав на такі порушення, вчинені суддею: прийняв неправильно складений протокол про затримання, не дозволив адвокату присутнім на суді і відмовився надати правозахиснику, у якого піднявся тиск, медичну допомогу.

Усі ці доводи були прийняті до відома в Харківському апеляційному суді, який 23 листопада 2016 року скасував постанову попередньої інстанції¹²⁹ та відправив протокол на дооформлення. Корнієнка, який на той момент провів під арештом 9 днів, відпустили. 3 лютого 2017 року Великобурлуцький районний суд Харківської області визнав, що в діях правозахисника відсутній склад адміністративного правопорушення. До Єдиного реєстру досудових розслі-

¹²⁷ Заява УГСПЛ щодо переслідування адвоката Олега Веремієнка // Українська Гельсінська спілка з прав людини. 06.03.2017. URL: <https://helsinki.org.ua/appeals/zayava-uhspl-schodo-peresliduvannya-advokata-oleha-veremijenka>

¹²⁸ На Харківщині відомого правозахисника арештували на 15 діб // Центр інформації про права людини. 17.11.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/na_kharkivshhini_vidomogo_pravozahisnika_areshtuvali_na_15_dib

¹²⁹ Засуджений до 15 діб адмінарешту правозахисник Корнієнко визнаний невинним. Центр інформації про права людини. 01.12.2016. URL: https://humanrights.org.ua/material/prigovorenyj_k_15_sutkam_adminaresta_pravozashhitnik_kornijenko_priznan_nevinovnym

дувань були внесені факти кримінального правопорушення у діях судді та правоохоронців. Триває слідство.

Юрист, директор координаційного центру «Правозахисник» Максим Корнієнко розслідує випадки катувань і порушень прав людини, захищаючи постраждалих, і веде спостереження за судовими процесами. Він також є членом Громадської ради в адміністрації Харківської області.

ІНШІ ВИПАДКИ

Перешкоджання роботі правозахисників на адміністративному кордоні з Кримом

6 жовтня 2015 року представники Кримської правозахисної групи (КПГ) Ольга Скрипник і Віссаріон Асєєв зіштовхнулися з перешкоджанням роботи боку воєнізованих формувань в районі пункту пропуску «Чонгар» на адміністративній межі з окупованим Кримом.

Спостерігачі КПГ поїхали туди з метою моніторингу ситуації під час акції «Громадянська блокада Криму». Вони повідомили, що на трасі недалеко від пункту пропуску люди, озброєні вогнепальною та холодною зброєю, організували свій блокпост. Ці люди представилися членами «Правового сектора», крім них були люди з нашивками батальйонів «Азов», «Донбас» та ін.

«Озброєні люди, які не є представниками правоохоронних органів, змушують водіїв легкових автомобілів відкривати багажник і надавати документи. Правозахисники заявили, що бійці «Правового сектора» намагалися перешкодити фіксувати порушення», – зазначено в повідомленні КПГ.

Представники «Правового сектора» повідомили правозахисникам, що вже добу тримають у

себе двох людей – за їхніми словами, це «сепаратисти, у яких знайшли наркотики». Правозахисникам відмовили в проханні поспілкуватися із затриманими. Бійці «Правового сектора» стверджували, що повідомили про затриманих в міліцію та СБУ, і чекають, коли СБУ їх забере. У поліції ж зазначили, що їм про затримання нічого не відомо.

Також правозахисники наводять відео допиту бійцями з нашивками батальйону «Азов» затриманого на пункті пропуску чоловіка, у якого знайшли російський паспорт із пропискою в Керчі. У нього на обличчі видно сліди побиття.

Кримська правозахисна група розцінила такі дії як порушення свободи пересування та права на свободу і особисту недоторканність. Правозахисники наголосили на неприпустимості привласнення добровольчими батальйонами функцій правоохоронних органів.

Перешкоджання на лінії розмежування на Донбасі

У 2016 році керівник донецької благодійної організації С.¹³⁰ зіштовхнувся із непропорційними обмеженнями під час перетину лінії розмежування на Донбасі в зоні збройного конфлікту.

Організація здійснювала свою діяльність як на підконтрольній уряду України території, так і на окупованій частині території Донбасу, зокрема, щодо надання необхідної допомоги ВІЛ-позитивним людям. У зв'язку із робочою необхідністю С. доводилося перетинати лінію розмежування для допомоги людям, які потребували психологічної, медичної та соціальної підтримки і допомоги.

У квітні 2015 року персональні дані С. були внесені в базу «Миротворець» і опубліковані на однійменному сайті, що збирає та публікує дані про осіб, яких підозрюють у злочинах проти основ національної безпеки України, миру, безпеки

¹³⁰ Прізвище активіста та назва організації не наводяться із міркувань безпеки.

ки людства та міжнародного правопорядку¹³¹. Сайт створений і наповнюється «волонтерами», однак його пов'язують із радником міністра внутрішніх справ Антоном Геращенко.

С. на сайті «Миротворець» названий «посібником бойовиків», зазначено, що він «напрямую пов'язаний зі структурами терористичних організацій (представниками т.зв. ДНР і ЛНР – Ред.) і взаємодіє з ними». Оприлюднена його адреса, телефон, дата народження, посилання на профілі в соцмережах та інші персональні дані.

Після цього у С. почали виникати проблеми із перетином лінії розмежування на Донбасі. Наприклад, протягом трьох місяців у 2016 році

його щоразу затримували під час перетину блок-постів: зі слів військовослужбовців, його прізвище внесено в базу даних, де йому було присвоєно «індекс І». Це передбачає собою детальний огляд під час перетину офіційних пунктів пропуску на лінії розмежування АТО. У зв'язку із цим С. щоразу затримували, проводили детальний огляд і по кілька годин допитували.

На запит Центру інформації про права людини Державна прикордонна служба відповіла, що виконувала доручення Служби безпеки України щодо проведення додаткових заходів огляду стосовно С. Служба безпеки України по суті на запит не відповіла і прислала формальну відповідь.

¹³¹ <https://myrotvorets.center/about/zlochini/>

Рекомендації

Для покращення ситуації щодо роботи правозахисників та активістів, які діють на захист громадських інтересів, органам державної влади в Україні необхідно виконати ряд таких рекомендацій.

1. Ознайомитися з міжнародними стандартами щодо захисту правозахисників, зокрема із Керівними принципами¹³² щодо захисту правозахисників Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини (БДІПЛ) та дотримуватися цих стандартів.
2. Ліквідувати системні перешкоди захисту та діяльності правозахисників і активістів, які діють на захист громадських інтересів, шляхом проведення ефективної реформи правоохоронної і судової системи, а також впровадження дієвих антикорупційних заходів.
3. Ініціювати створення посади особливого представника в парламенті (чи при Президентові України) щодо правозахисників та активістів, що діють на захист громадських інтересів.

ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ:

4. Скасувати зміни до Закону України «Про протидію корупції», якими обов'язок подавати публічні електронні декларації про майновий стан (е-декларації) покладається на активістів громадянського суспільства, що протидіють корупції, та утримуватися в майбутньому від законодавчих актів, які обмежують свободу об'єднань і асоціацій.
5. Ініціювати законодавчий процес для прийняття модельного закону¹³³ про визнання та захист правозахисників.

¹³² Керівні принципи щодо захисту правозахисників – <http://www.osce.org/uk/odihr/150476?download=true>

¹³³ Model law for the recognition and protection of human rights defenders – https://www.ishr.ch/sites/default/files/documents/model_law_full_digital_updated_15june2016.pdf

КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ:

6. Спростити процедуру доступу іноземних правозахисників та міжнародних правозахисних місій до Криму та змінити її з дозвільної на повідомну шляхом внесення відповідних змін до постанови КМУ №367.

ПРАВООХОРОННИМ ОРГАНАМ:

7. Ефективно розслідувати усі випадки погроз та фізичного насильства по відношенню до правозахисників, адвокатів та активістів, які діють на захист суспільних інтересів, включаючи вбивства, побиття, пошкодження майна (підпали офісів, автомобілів тощо).
8. Припинити політично мотивоване кримінальне переслідування активістів, які протистоять корупції, діють на захист довкілля, а також адвокатів, які захищають права людини, закрити кримінальні справи та утримуватися від таких видів переслідування у майбутньому.
9. Ефективно розслідувати випадки порушення права на приватність, прослуховування і стеження за активістами, зокрема, інформацію про можливу причетність до цього представників Генеральної прокуратури України та Служби безпеки України.

СУДАМ:

10. При розгляді справ щодо проведення мирних зібрань ЛГБТ-активістами виходити з міжнародних стандартів та практики Європейського суду з прав людини, зокрема, не забороняти такі мирні зібрання на підставі збігу їх з іншими заходами, у тому числі контрдемонстраціями, чи через надуману неспроможність місцевих органів влади та поліції забезпечити громадський порядок і безпеку під час проведення таких заходів.

**СТАНОВИЩЕ
ПРАВОЗАХИСНИКІВ
НА ПІДКОНТРОЛЬНИХ
УРЯДУ ТЕРИТОРІЯХ
УКРАЇНИ:**

**ТРИ РОКИ ПІСЛЯ
ЄВРОМАЙДАНУ**

ISBN 978-966-2403-15-2

9 789662 403152 >